

Univerza na Primorskem
PEDAGOŠKA FAKULTETA KOPER
Università del Litorale
FACOLTÀ DI STUDI EDUCATIVI DI CAPODISTRIA
University of Primorska
FACULTY OF EDUCATION KOPER

PEDAGOŠKA PSIHOLOGIJA

Interno gradivo za študente Predšolske vzgoje

Sonja Čotar Konrad, univ. dipl. psih, pred.

Sonja Čotar Konrad

PEDAGOŠKA PSIHOLOGIJA

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.015.3(075.8)(0.034.2)

ČOTAR Konrad, Sonja

Pedagoška psihologija [Elektronski vir] : interno gradivo za študente Predšolske vzgoje / Sonja Čotar Konrad. - El. knjiga. - Koper : Pedagoška fakulteta, 2010

Dostopno tudi na: <http://www.pef.upr.si/gradiva>

ISBN 978-961-6528-92-4

252794112

KAZALO

ZORENJE IN UČENJE	5
Organska podlaga duševnosti	8
Uporabna vrednost poznavanja možganov	12
Temeljna dilema – zorenje in učenje pri različnih pedagoških konceptih	15
SPOMIN, REZULTATI UČENJA IN TRANSFER	16
Spomin	17
Rezultati učenja – navade, spretnosti in znanje	23
Transfer	24
UČENJE	26
Značilnosti zgodnjega učenja	27
Vrste učenja	29
SPOZNAVNI STILI	32
Kognitivni tempo	33
Kognitivni stil	34
Stil spoznavanja (Rancourt)	36
Stil učenja po Kolbu	36
INTELIGENTNOST	39
Pristopi k razlagi inteligentnosti	40
Psihometrični pristop	41
Klinični pristop	43
Procesno- informacijski pristop	44
Socio – kulturni pristop	44
Dejavniki v razvoju umskih sposobnosti	47
USTVARJALNOST	48
Značilnosti ustvarjalnih oseb	49
Značilnosti ustvarjalnega dosežka	50
Odnos med inteligentnostjo in ustvarjalnostjo	51
Razvoj ustvarjalnosti	52
Vplivi socialnih dejavnikov na ustvarjalnost	53
Spodbujanje radovednosti in ustvarjalnosti	54
MOTIVACIJA	57
Behavioristični pogled	58
Kognitivistični pogled	59
Humanistični pogled	60
Programi za spodbujanje motivacije	61
OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI	67
Telesno prizadeti učenci	68
Učenci s senzornimi motnjami	68
Učenci s komunikacijskimi motnjami	69
Otroci z motnjami v duševnem razvoju	70
Otroci s čustvenimi in / ali vedenjskimi težavami	71
Učenci s specifičnimi učnimi težavami	73
ČUSTVENA INTELIGENTNOST VZGOJITELJICE	74
VIRI IN LITERATURA	78

PREDGOVOR

Interno gradivo Pedagoška psihologija avtorice Sonje Čotar Konrad predstavlja izbor tem s področja pedagoške psihologije, ki so relevantne za študente predšolske vzgoje.

V poglavju Zorenje in učenje opiše nevrofiziološke osnove učenja ter razmeji procesa zorenja in učenja ter na teh osnovah utemelji značilnosti zgodnjega učenja. Na to se smiselno navezuje naslednje poglavje, kjer avtorica izhajajoč iz trifaznega modela delovanja spomina opiše osnovne značilnosti pomnjenja s poudarkom na značilnostih pomnjenja predšolskih otrok. Pojasni tudi s pomnjenjem povezane druge relevantne koncepte, kot so metakognicija, rezultati učenja in transfer. V poglavju Učenje navede različne klasifikacije vrst učenja, na kratko predstavi osnovne značilnosti treh ključnih paradigem v pojmovanju učenja (behavioristične, kognitivno-konstruktivistične in humanistične) ter pojasni nekatere oblike učenja. V poglavju o stilih spoznavanja so smiselno razmejeni nekateri sorodni koncepti, nato pa avtorica predstavi za uspešno učenje ključne kognitivne stile ter dva ključna modela spoznavnih oziroma učnih stilov: Rancourtov in Kolbov model. Sledi sklop, kjer avtorica predstavi koncept inteligentnosti in ustvarjalnosti ter utemelji njuno vlogo pri učenju ter odnos med njima. V poglavju o motivaciji so predstavljene različne paradigme v preučevanju motivacije ter iz njih izhajajoče praktične implikacije ter programi za spodbujanje motivacije. Še posebej smiselna se zdi vključitev poglavja o otrocih s posebnimi potrebami, saj gre za temo, ki je za vzgojitelje predšolskih otrok izjemno relevantna in katere nezadostno poznavanje lahko vodi v hude profesionalne stiske in napake. V tem poglavju avtorica predstavi ključne kategorije otrok s posebnimi potrebami ter predlaga načine prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa. Zadnje poglavje se nanaša na čustveno inteligentnost vzgojiteljice; v njem so navedene nekatere osnovne informacije za poučevanje občutljivosti vzgojiteljice za vedenje in počutje otroka.

Gradivo nudi osnovne informacije z zgoraj navedenih področij in je namenjeno študentom kot podpora pri študiju oziroma olajša sledenje in aktivno delo na predavanjih. Za pridobivanje bolj poglobljenih podatkov je lahko bralcu v pomoč seznam literature in virov na koncu gradiva. Posebna odlika gradiva je, da združuje za študente predšolske vzgoje relevantne vsebine s področja pedagoške psihologije na enem mestu in je tako lahko izjemno dragocen pripomoček pri študiju. Poglavja so didaktično smiselno organizirana, saj vsebujejo vnaprejšnje organizatorje (ključni termini na začetku vsakega poglavja) ter tudi nekatera vprašanja za preverjanje razumevanja. Prav tako je gradivo izjemno vizualno »prijazno«, saj vključuje veliko slik ter smiselnih in informacijsko bogatih shematskih prikazov.

Prepričana sem, da se bodo gradiva razveselili študenti predšolske vzgoje, ki jim je to v prvi vrsti namenjeno in jim bo zagotovo olajšalo študij. Gradivo pa utegne biti v pomoč tudi drugim: študentom sorodnih področij (še posebej študentom razrednega pouka), diplomiranim vzgojiteljicam, pomočnicam vzgojiteljic, svetovalnim delavcem v vrtcih in staršem.

Menim, da bo gradivo prispevalo k bolj kvalitetnemu študiju študentov predšolske vzgoje ter s tem k boljši strokovni usposobljenosti (bodočih) vzgojiteljic in vzgojiteljev predšolskih otrok ter pozdravljam njegovo objavo.

Doc. dr. Katja Košir

ZORENJE IN UČENJE

V tem poglavju bomo spoznali:

1. Kaj je zorenje in kakšna je njegova vloga pri učenju?
2. Možgani
  - 2.1 Zgradba in funkcija možganov
  - 2.2 Hemisferičnost ali lateralizacija
  - 2.3 uporaba znanja o možganih pri učenju
3. Temeljne dileme zorenja in učenja pri različnih avtorjih
4. Dilema zorenje-učenje v različnih pedagoških konceptih

ZORENJE IN NEVROFIZIOLOŠKE OSNOVE UČENJA

5

Zorenje je fiziološki proces razvoja organizma.

osnova: genski zapis

značilno: točno določeno zaporedje pri vseh ljudeh, a tempo prehoda različen

oblikovanje živčnega sistema že v prenatalnem obdobju (2 brstenji)

10 milijard celic z nedokončanimi povezavami → mielinizacija za prevajanje impulzov = nevrofiziološka podlaga učenju

- cefalokavdalna smer
- proksimodistalna smer

različna stopnja zrelosti možganskih struktur v različnih časovnih obdobjih (prenatalno učenje)

Moteči dejavniki za procese živčnega zorenja

(Marentič Požarnik, 2000):

- močna podhranjenost matere (manjka beljakovin v nosečnosti)
- pomanjkanje kisika ob porodu
- fizične poškodbe možganov ob porodu ali kasneje
- bolezni (meningitis, ipd.)

KRITIČNO (oblikovalno) OBDOBJE

otrok najbolj dojemljiv za učno izkušnjo

živčne strukture najbolj plastične in je učenje najbolj učinkovito

Ugotavljanje: posredno → otrokov interes za neko učenje
→ dobri rezultati tega učenja

Zamujeno: vidne posledice!

Primeri kritičnih obdobij:

- govor : 1.- 3. leto
- osnovna motorika (hoja, tek, ročne spretnosti): 1.- 4. leto
- stik z vrstniki: 3.-7. leto
- razvoj storilnostne motivacije: 4.- 8. leto
- učni predmeti?

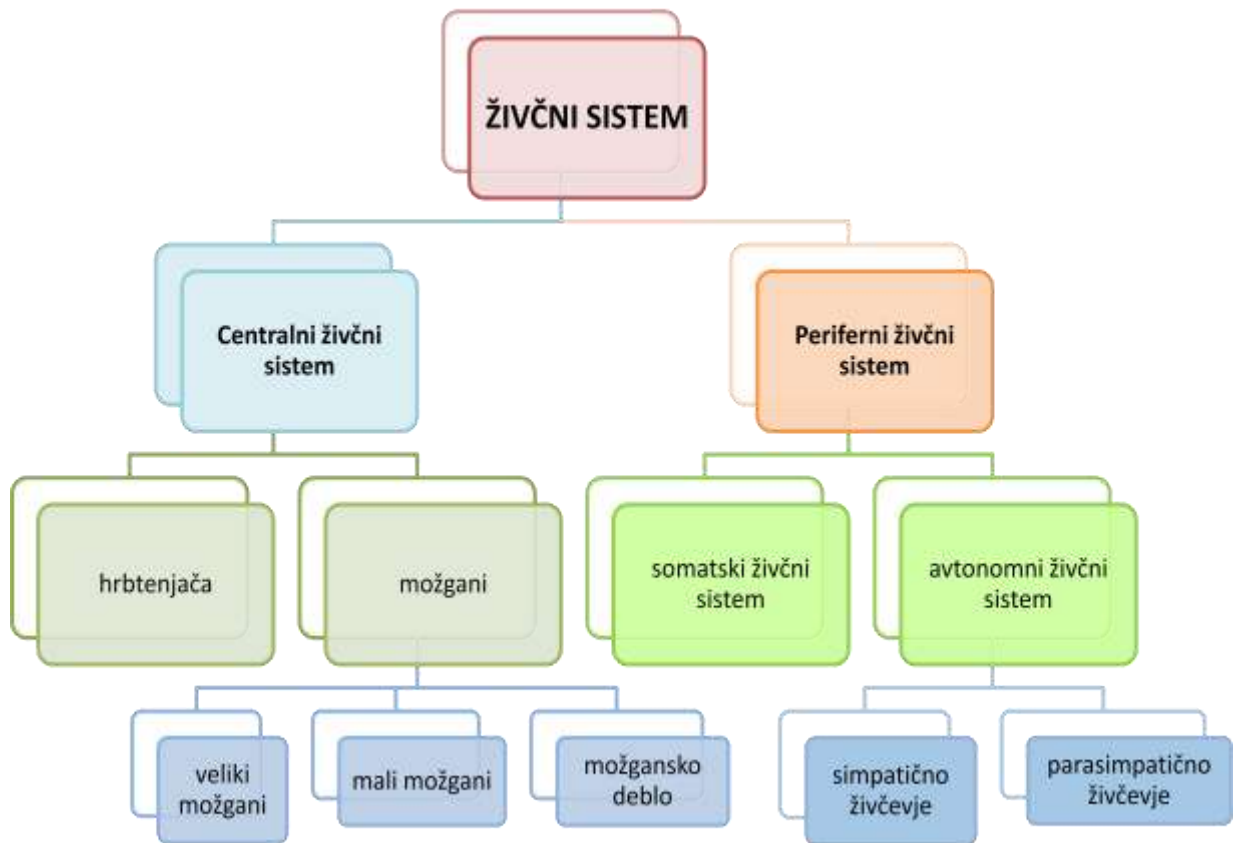

Če povzamemo:

V otrokovem razvoju se učenje in zorenje neločljivo prepletata (Marentič Požarnik, 2000):

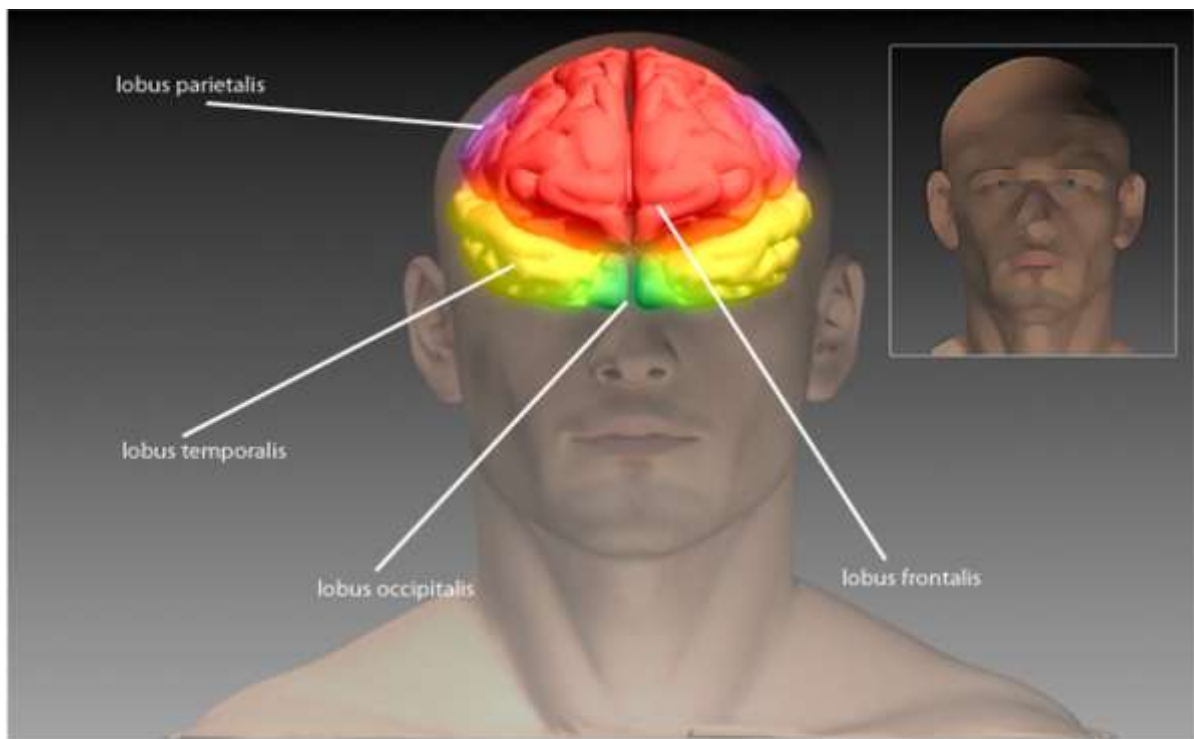
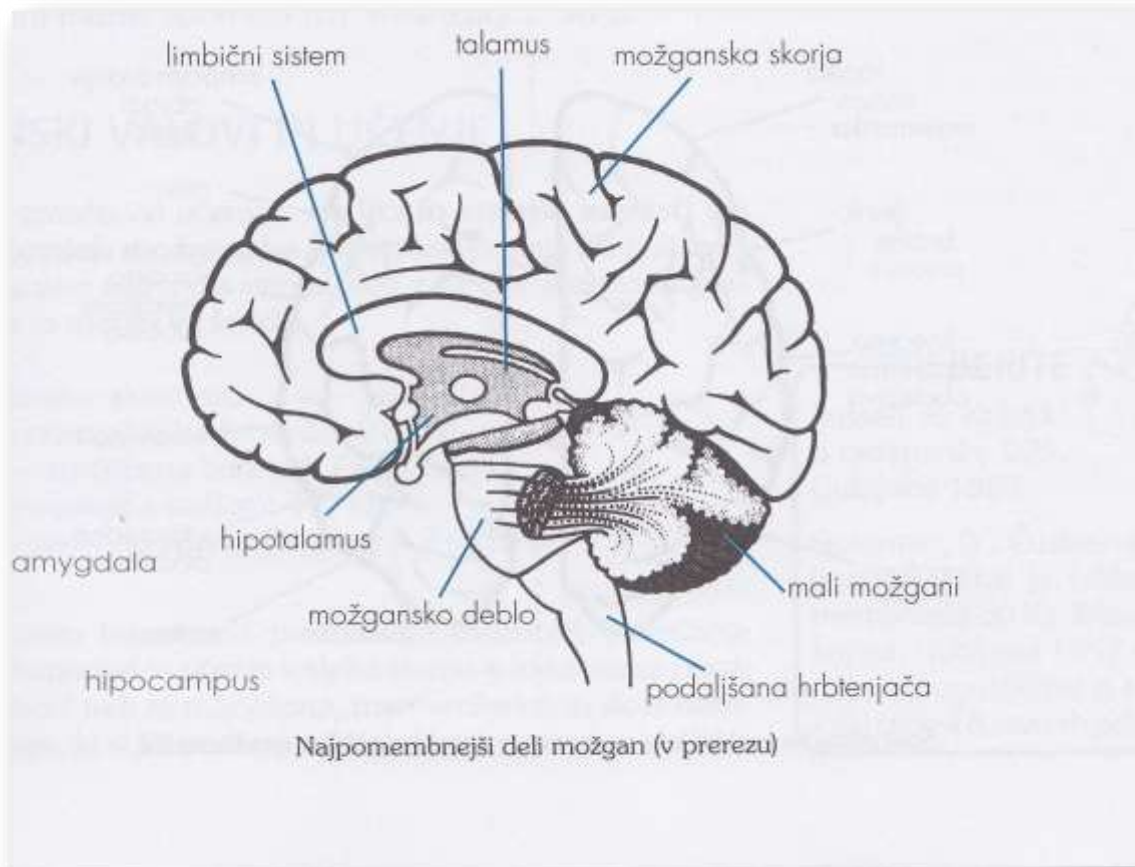
- določena stopnja zrelosti je nujen pogoj za učenje
- z učenjem ne smemo na silo prehitevati pa tudi ne zamujati pravega trenutka (t.i. kritično obdobje)
- zrelost za učenje (pripravljenost, "readiness" lahko do neke mere spodbujamo z nudenjem primernih izkušenj)

ORGANSKA PODLAGA DUŠEVNOSTI

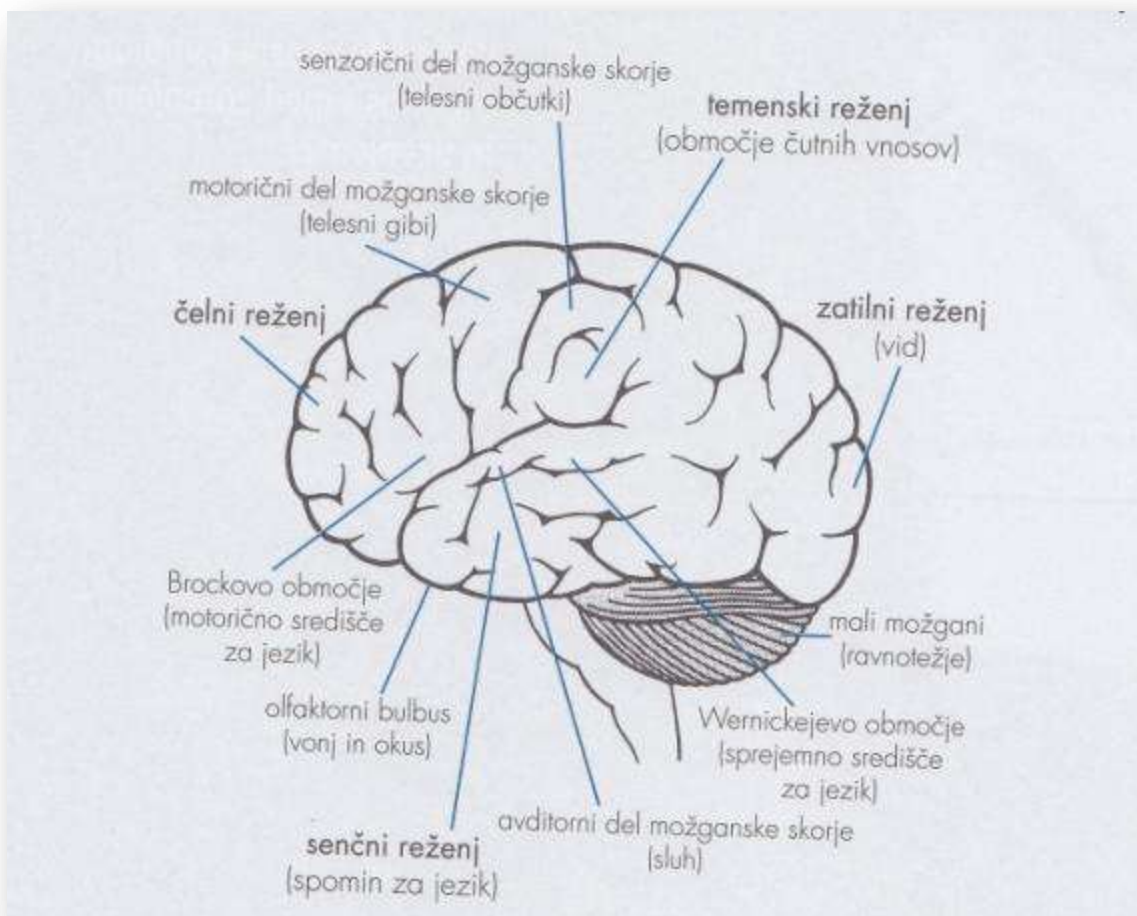
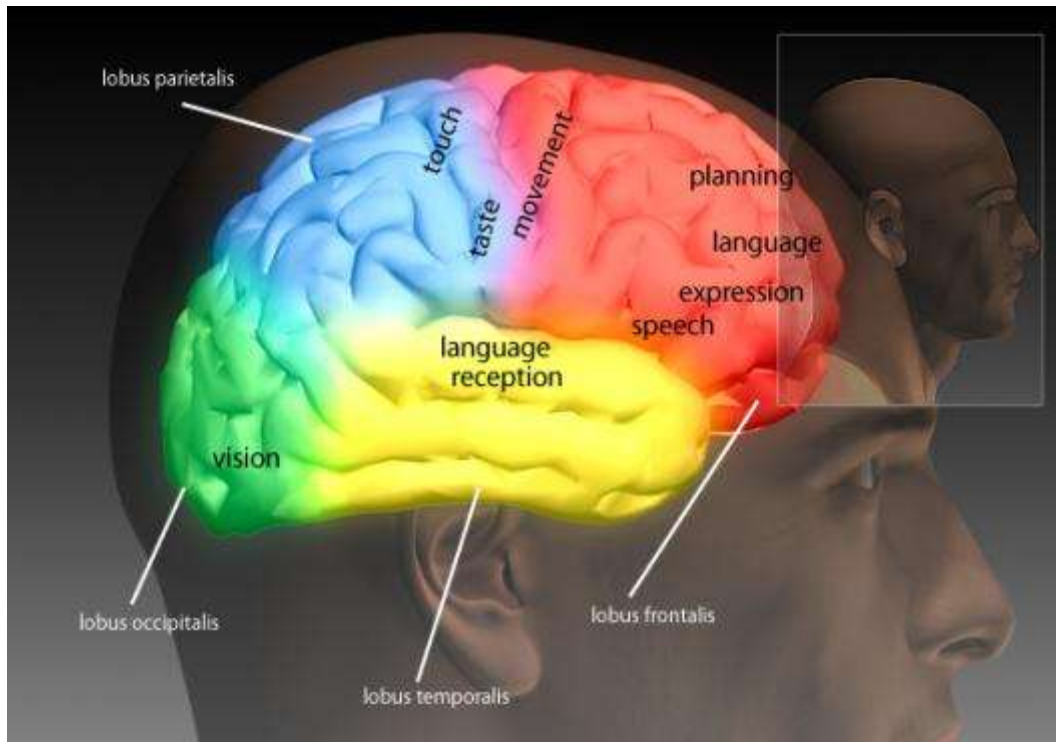

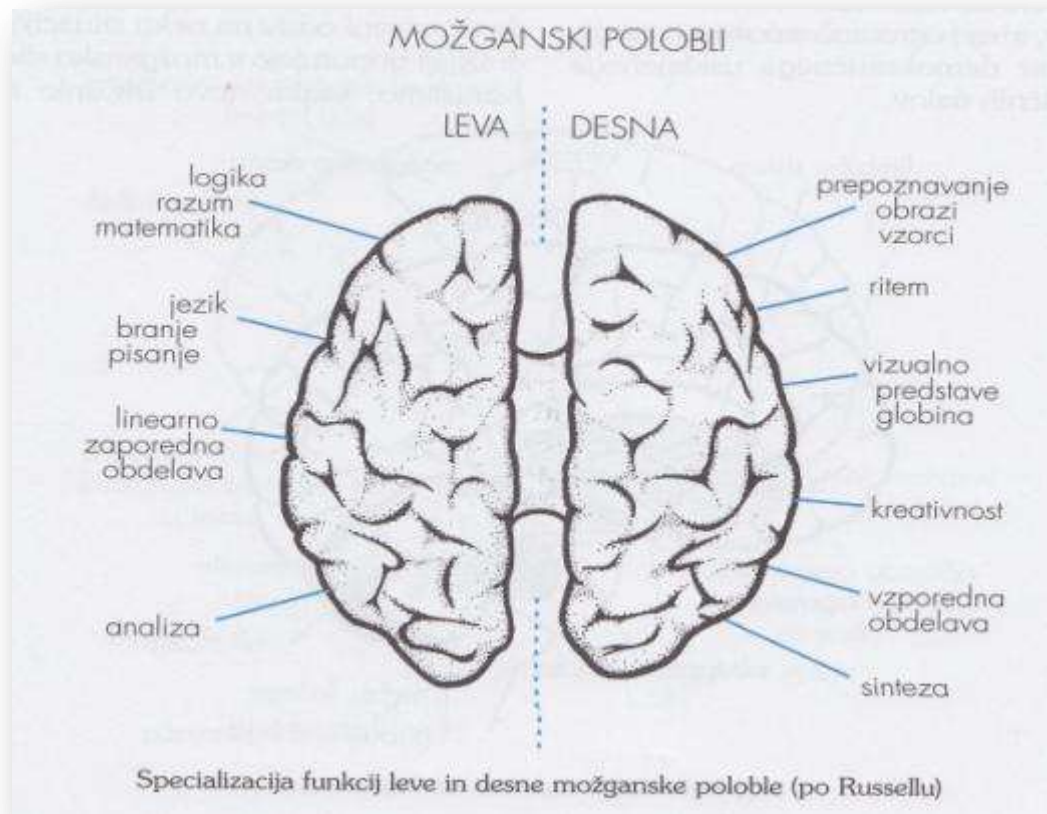
Vir: Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, I., Vec, T., Curk, J. (2008). Uvod v psihologijo. Učbenik za psihologijo v 2. letniku gimnazijskega in srednje tehniškega oz. strokovnega izobraževanja; Ljubljana: DZS.

Vir slik: <http://3d-brain.ki.se/atlas/lobus.html>

UPORABNA VREDNOST POZNAVANJA DELOVANJA MOŽGAN

“V čelnih režnjih možganov obstaja kemični sistem, imenovan glutamatni sistem, Omogoča nam, da imamo jasno izoblikovanje misli in namene – tudi destruktivne. Glutamatni sistem pri dojančkih in majhnih otrocih še ni ustrezno zrel. To pomeni, da še ne morejo biti namerno poredni ali manipulatorski. Nekateri starši si vedenje, ki je posledica nezrelega kemičnega sistema v možganih, napačno razlagajo kot nesramnost ali kljubovanje in se nanj odzovejo s kaznovanjem. Glutamatni sistem dozoreva v prvem letu življenja.”

Vir: Sunderland, M(2008). Znanost o vzgoji. Kranj: Didakta

“Dejavnost možganov med izbruhom besa, ki je posledica stiske, se zelo razlikuje od dejavnosti možganov med izbruhom besa malega Nerona. Med izbruhom besa zaradi stiske otrok ne more razmišljati ali govoriti racionalno, ker funkcije njegovih zgornjih možganov onesposobijo primitivni čustveni sistemi v njegovih spodnjih možganih. Nasprotno pa otrok, ki doživlja izbruh malega Nerona, uporablja svoja čelna režnja ali zgornje možgane, zato je njegovo vedenje preračunljivo in namerno.”

Vir: Sunderland, M(2008). Znanost o vzgoji. Kranj: Didakta

MOŽGANI IN VZGOJNA ZANEMARJENOST OTROK

Posnetek možganov otroka iz neke romunske sirotišnice prikazuje, kaj se lahko zgodi možganom, kadar otrok dobi osnovno telesno oskrbo, prikrajšan pa je za ljubezen, naklonjenost in tolažbo.

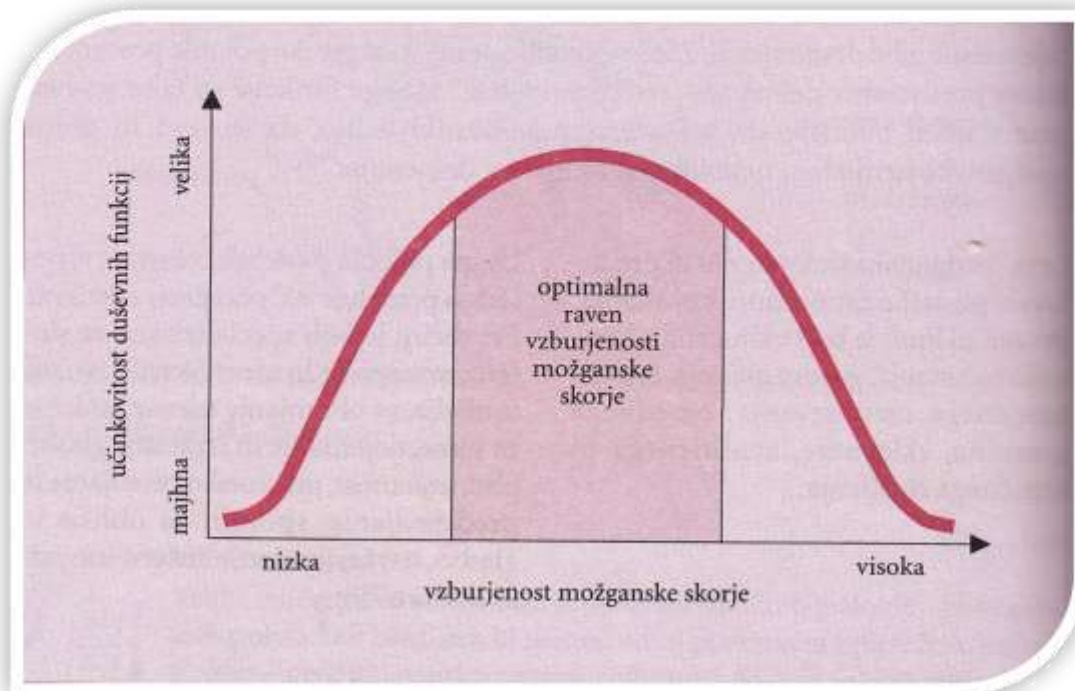
Črna območja prikazujejo nedejavne dele v senčnih režnjih – to je del možganov, ki je odločilen za predelavo in uravnovešanje čustev. Nedejavnost v senčnih režnjih lahko okrni socialno in čustveno inteligenco.

To pa je posnetek možganov otroka, ki je bil deležen veliko ljubezni. V nasprotju s posnetkom možganov romunskega otroka tu vidimo le malo črnih območij. To pomeni, da senčna režnja delujeta normalno.²⁵

Vir: Sunderland, M(2008). Znanost o vzgoji. Kranj: Didakta

Odnos med vzburjenostjo možganske skorje in učinkovitostjo duševnih funkcij

Vir slike: Kompore, A., Stražičar, M., Vec, T., Dogša, I., Jaušovec N. (2001): Psihologija: spoznanja in dileme.

14

UPORABNA VREDNOST POZNAVANJA DELOVANJA MOŽGAN

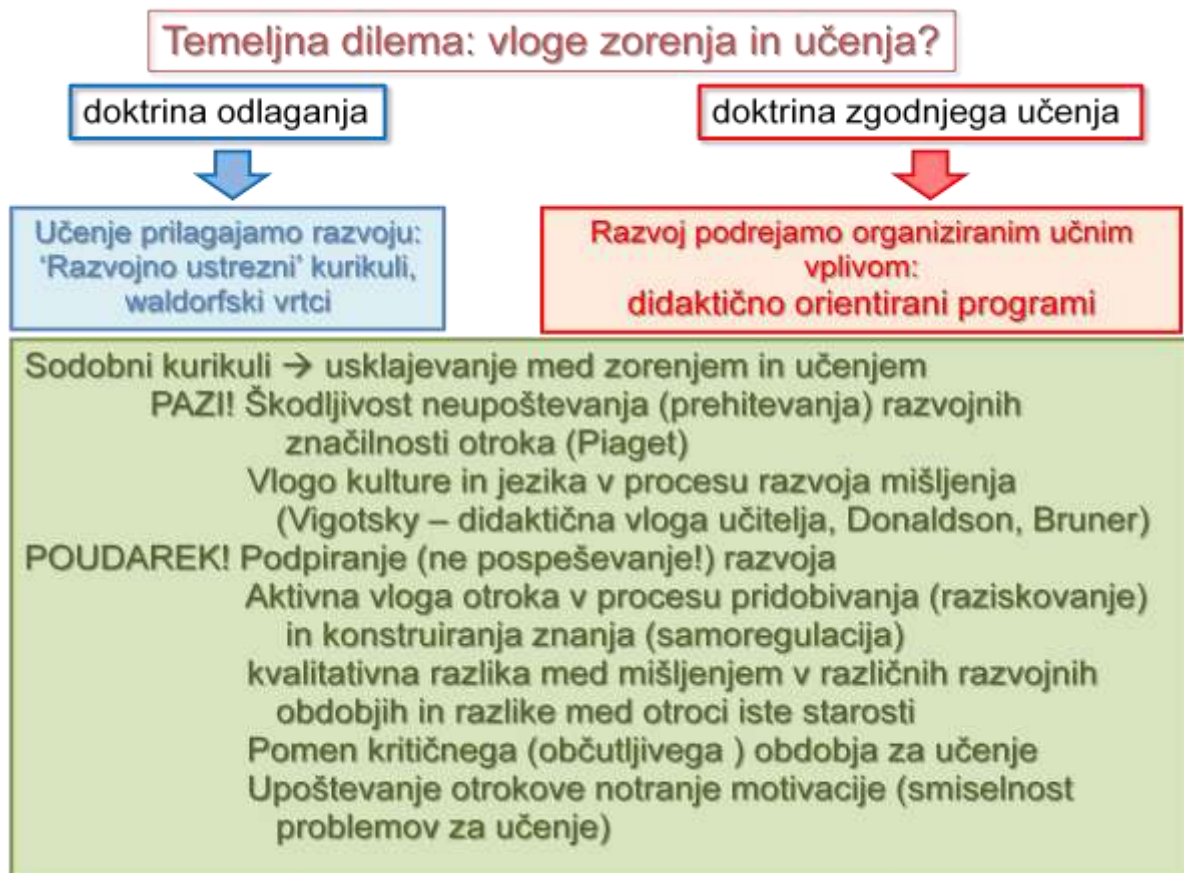
1. Učenje je optimalno, ko enakomerno delujeta obe hemisferi: kako bi se moral učiti, da bi spodbujal delovanje obeh hemisfer?
2. Raziskave kažejo, da je delovanje obeh hemisfer pri otrocih bolj povezano – najprej prevladuje delovanje desne hemisfere, nato pa postaja prevladujoča leva hemisfera. Zakaj, menite, da je tako?
3. Kaj vse lahko povzroča preveliko ali premajhno vzburjenost možganske skorje in kakšne so posledice?
4. Zanimivosti o možganih: Ali obstaja razlika v velikosti ženskih in moških možganov? Ali obstaja razlika v delovanju ženskih in moških možganov?

Več na drugačen in zabaven način o možganih www.sinapsa.org

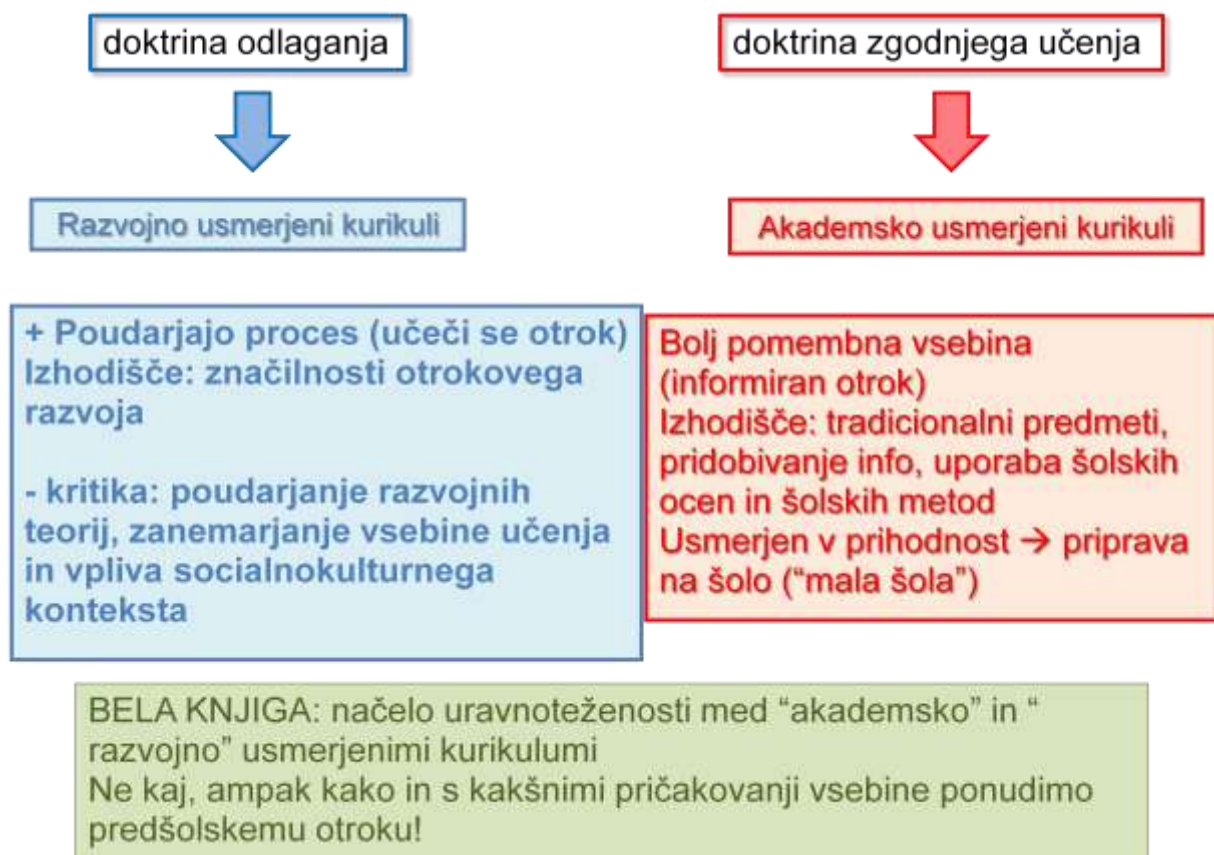
Test hemisferičnosti: www.shamozzle.com/RightLeftBrainTest.html

Vaje za urjenje možganov : www.sharpbrains.com

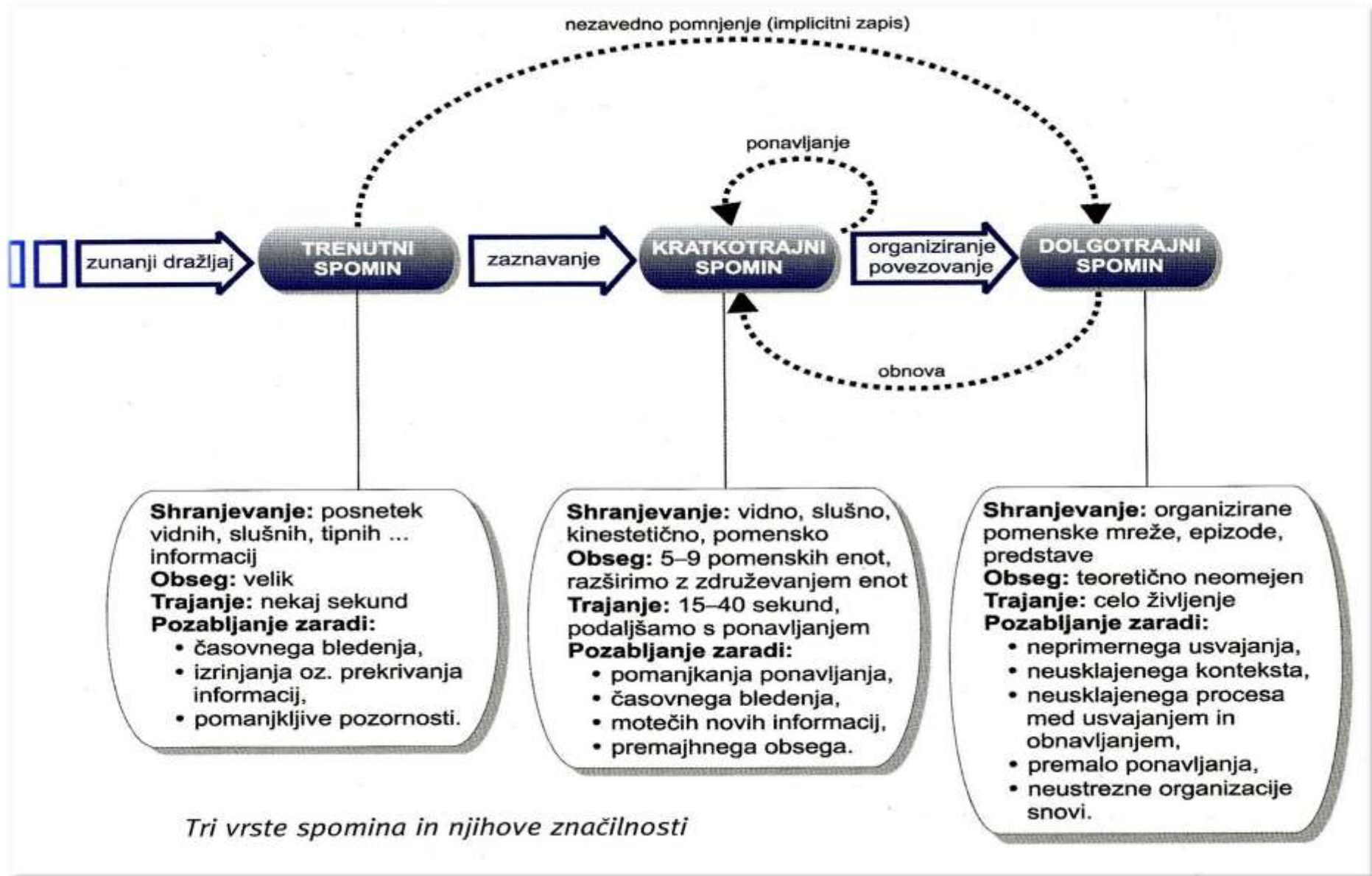

Str.15 vir: Batistič, Z. M. (2000). *Teorije v razvojni psihologiji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

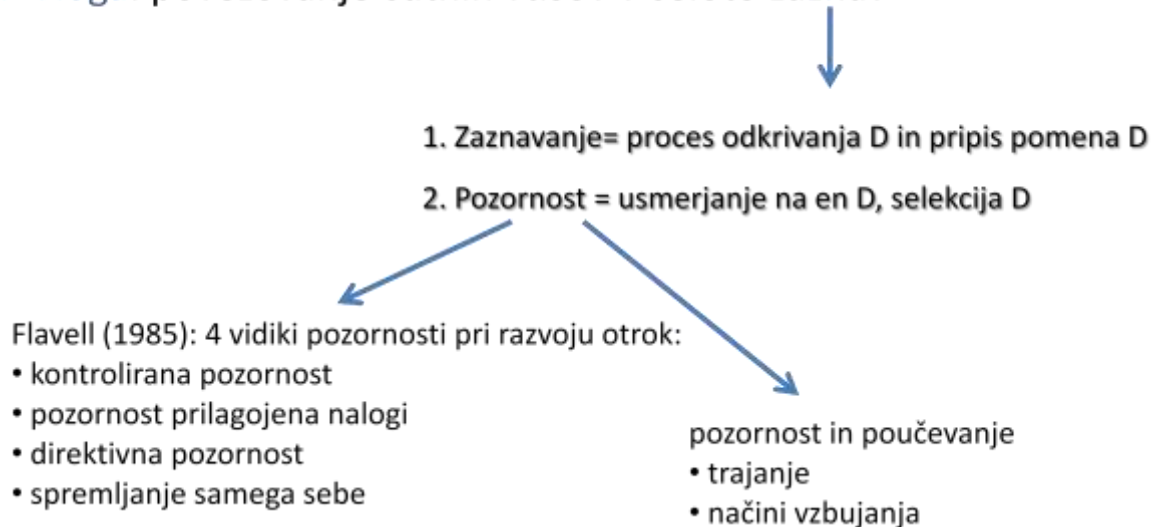
SPOMIN, REZULTATI UČENJA IN TRANSFER

- behavioristična in kognitivna perspektiva učenja
- vrste spomina
- pomnjenje, pozabljanje, ohranjanje in obnova
- navade, spretnosti in znanje (vrste znanja)
- transfer

TRENTNI SPOMIN (SENZORNI REGISTER, ZAZNAVNI ZAPIS)

- Trajanje dovolj dolgo, da daje vtis kontinuitete sveta in dovolj kratko, da ne moti novih čutnih vtisov
- Vloga: povezovanje čutnih vtisov v celoto zaznav

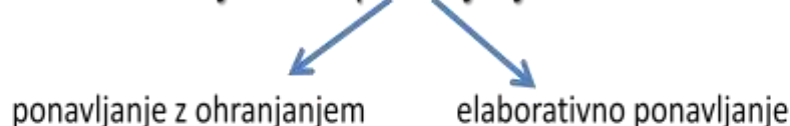
Vir slike na strani 17: Kompare, A., Stražišar, M., Vec, T., Dogša, I., Jaušovec N. (2001): Psihologija: spoznanja in dileme.

18

KRATKOROČNI ALI DELOVNI SPOMIN

- **Definicija:** Vrsta spomina, kjer izbrana informacija dobi pomen in se spremeni v obliko za nadaljnje delo z njim, obdelavo, da imajo informacije možnost kasnejšega preklica.
- **Ohranjanje (manj pozabljanja):** količina → artikulacijska zanka

1. aktiviranje info s ponavljanjem

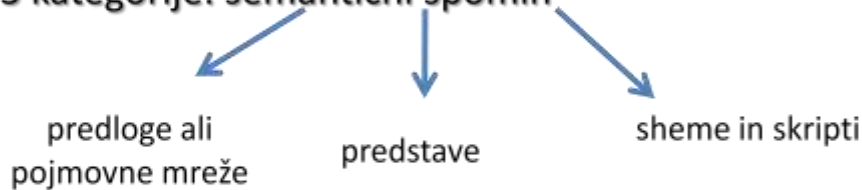
2. združevanje enot

DOLGOROČNI SPOMIN

- Def: vrsta spomina, v katerem so shranjene vse naše izkušnje, dogodki, info, veščine, čustva, predstave, pomeni, kategorije, besede, sodbe, itd. in so med seboj povezani ter dobro organizirani, kar omogoča njihov priklic oz. obnavljanje iz spomina

- 3 kategorije: semantični spomin

deklerativni spomin – epizodični: kdaj?

deklerativni spomin – proceduralni: kako?

- Skladiščenje in priklic info: 1. elaboracija (povezovanje)
2. organizacija
- Ohranjanje ali retencija: boljše strategije usvajanja gradiva, boljše ohranjanje

19

INDIVIDUALNE RAZLIKE V DELOVNEM IN DOLGOROČNEM SPOMINU

DELOVNI SPOMIN

- Razvojne razlike:
  - mlajši otroci bolj omejen DS
  - uporaba učinkovitih strategij za pomnjenje (ponavljanje, organizacija 5.,6. leto, a spontano šele 10., 11. leto)
  - elaboracija - starejši OŠ, adolescenti
- Individualne razlike:
  - Bolj učinkovit delovni spomin → nadarjenost za določeno področje

DOLGOROČNI SPOMIN

- Znanje
- Interes

ZAKAJ SI NEKATERI ZAPOMNIJO VEČ? METAKOGNICIJA

- Def: metakognicija= znanje o lastnih miselnih procesih, zavedanje o načinu delovanja kognitivnega mehanizma
- MK loči 3 vrste znanja:
  - deklarativno znanje
  - proceduralno znanje
  - strateško znanje! Kako pridemo to strateškega znanja?

strateško poučevanje in strateško učenje

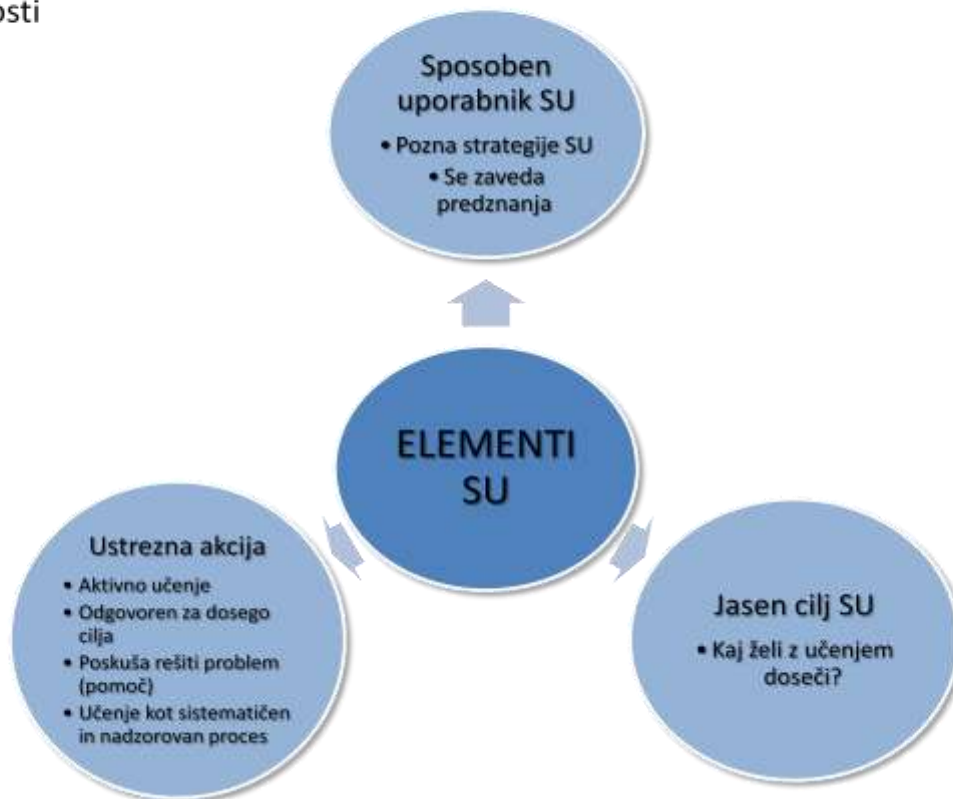
- MK znanje uporabno pri regulaciji mišljenja in učenja:
potrebujem 3 spretnosti: načrtovanje → spremljanje → evalvacija

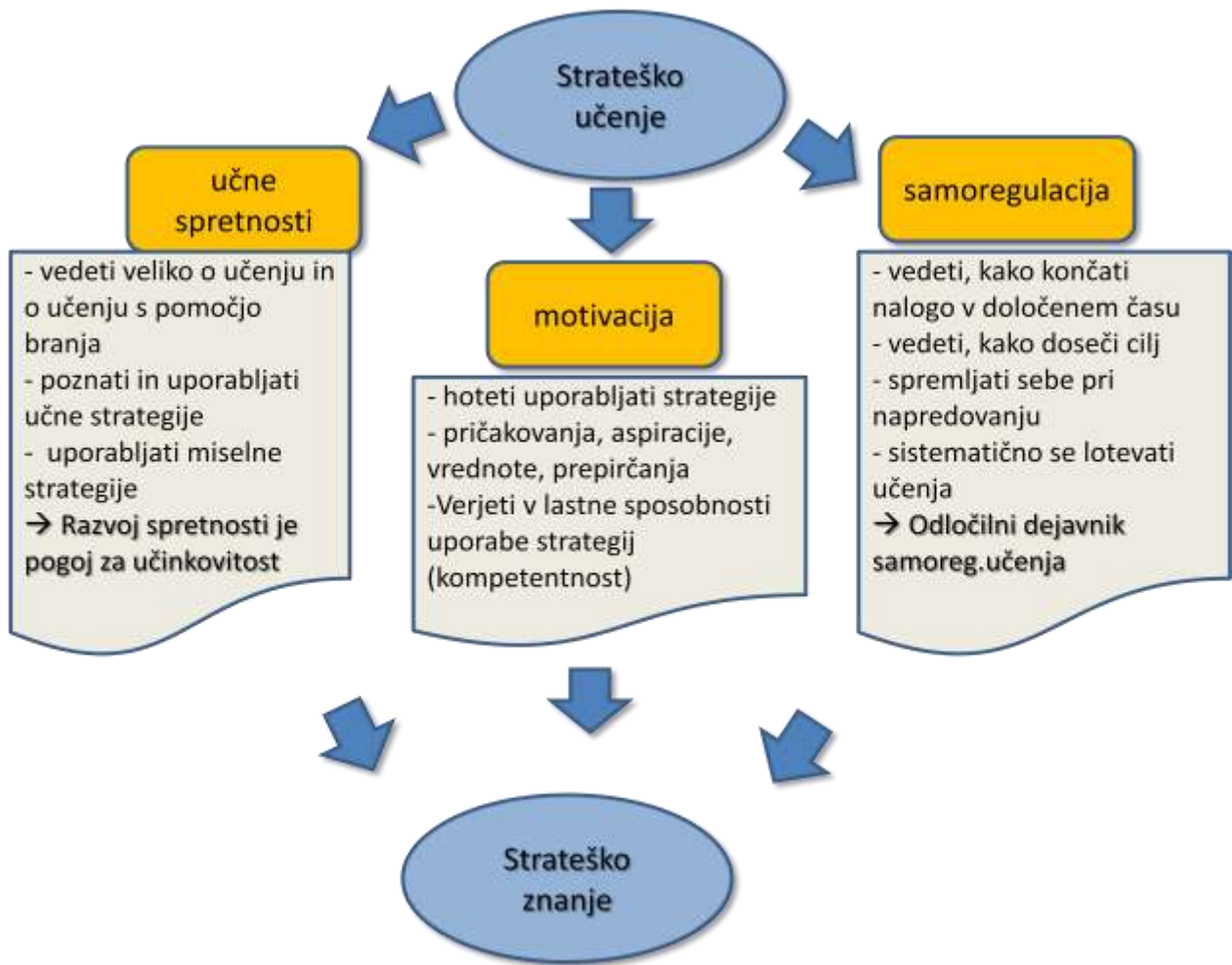
Gradivo str. 20, 21, 22 povzeto po Pečjak, S. . Predavanja iz pedagoške psihologije (neobjavljeno gradivo). Ljubljana, Filozofska fakulteta, študijsko leto 2000/2001

STRATEŠKO UČENJE VODI DO STRATEŠKEGA ZNANJA

Jedro strateškega učenja: kognitivne in metakognitivne ali samoregulacijske spretnosti

REZULTATI UČENJA (NAVADE, SPRETNOSTI IN ZNANJE)

NAVADE

so naučene dejavnosti, ki jih opravljamo samodejno in z lahkoto, brez pozornosti

- delujejo motivacijsko
- **nastanek:** spontano s pogojevanjem ali namerno s posnemanjem in ponavljanjem
- **vrste:** higienske, oblačilne, prehranjevalne, delovne, govorne, ustaljeni vzorci čustvovanja in razmišljanja, prometne, **učne navade** (kdaj, kje, kako se učim?)
- **značilnosti in pomen:** stereotipne in avtomatizirane → dvig učinkovitosti, prihranek na času in energiji, se upirajo spremembam
→ v novih situacijah so ovire, neustrezní odziv v kritičnih situacijah

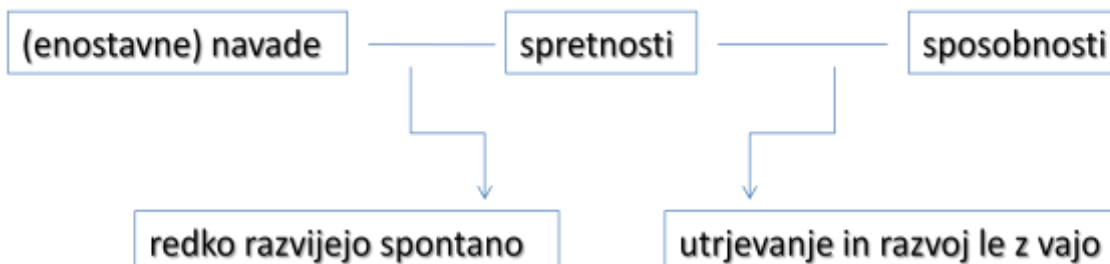
Gradivo str. 23,24,25 po Kompare, A., Stražišar, M., Vec, T., Dogša, I., Jaušovec N. (2001): Psihologija: spoznanja in dileme.

SPRETNOSTI

so naučeni sestavljeni vzorci ravnanja, ki jih izvajamo tekoče na bolj ali manj stalen način z namenom doseči nek cilj

23

- **nastanek:** namerno s posnemanjem,, nadzorovano vajo, s popravljanjem napak
- **utrjevanje (le z vajo):** hitrejša dejavnost, brez odvečnih gibov in napak, večja usklajenost okulomotorike, lažje predvidimo napake ali kritične situacije, več avtomatizacije in pravilnega tudi v novih situacijah
- **spretnosti:** psihomotorične (hoja, raba jed.pribora, drsanje, vožnja kolesa, uporaba naprav, pletenje), besedne, komunikacijske (vodiš dialog), učne, miselne (iskanje +-), socialne (stiki)...

ZNANJE

dobimo z razumevanjem gradiva

- **obsega:** informacije med pomenom, besedo, pojmom, dejstvi in vse odnose med njimi
- **izrazimo:** na različne načine → besedno, slikovno...
- **odvisno od načina pridobivanja:** aktivno oblikovanje Po v procesu osmišljanja svojih izkušenj in s tem spreminja svoje pojmovanje nečesa → znanje se razlikuje po stopnji razumevanja gradiva: **Bloomova taksonomija znanja**

1. **poznavanje:** priklic, obnova dejstev, definicija
2. **razumevanje:** bistva in smisla, razloži s svojimi besedami, prevede besedilo v graf
3. **uporaba:** pojasni nov primer z znano teorijo, izjeme pri posplošitvah, v življenjskih situacijah
4. **analiza:** vzrok-posledic, različne perspektive, smeri avtorjev
5. **sinteza:** združi elemente na nov način, razvij razlage za nek pojav
6. **vrednotenje:** presoja teorij, rešitev po različnih kriterijih, +/-, primerjava

24

Gradivo o transferju str. 24, 25 povzeto po Pečjak, S. . Predavanja iz pedagoške psihologije (neobjavljeno gradivo). Ljubljana, Filozofska fakulteta, študijsko leto 2000/2001

TRANSFER

Def: Proces, ki omogoča prenašanje in uporabo znanja v poklicni ali vsakdanji situaciji

Transfer zadeva odnos med:

- splošno in poklicno izobrazbo
- šolo in življenjem (nasploh)
- starim in novim znanjem
- posameznimi učnimi predmeti

Didaktični sistem, ki to upošteva =
INTEGRIRAN DIDAKTIČNI SISTEM

Vrste transferja:

1. Pozitivni in negativni
2. Retrogradni in proaktiven
3. Specifičen in splošen
4. Vertikalni in lateralni

SODOBNO POJMOVANJE TRANSFERA

o Izhodišče dve vprašanji:

1. **Kaj je to, kar pomaga narediti transfer?**
  - Obravnava različnih MK spretnosti na področju učenja, ki vključujejo: propozicionalna znanja (kaj vem?), proceduralna znanja (kako se učim?) in strateška znanja (kdaj in kje uporaba strategije?) → torej uporaba MK spretnosti!
2. **Kaj ljudje, ki so zmožni narediti transfer, naredijo? Ali se lahko transferja naučimo? → raziskave o MK**
  - Obstoj različnih programov, npr.: **Metoda recipročnega poučevanja** (Palinesari, Brown, 1981,82,84,86): razvoj MK v dveh delih: **a.** povratna info učencu, kje in kaj je naredil ter kako popraviti napako
    - o **b.** urjenje MK učenja po metodi recipročnega učenja: predikcija vsebine gradiva (elaboracija), branje, postavljanje vprašanj, pojanjevanje, povzemanje

UČENJE

Učenje so razmeroma trajne spremembe v dejavnosti osebnosti, ki so posledica individualnih izkušenj ob interakciji med človekom in njegovim okoljem.

Sodobno pojmovanje učenja (Wray, Lewisova, 1997):

4 ugotovitve:

1. Učenje je proces interakcije med predznanjem in novo snovjo.
2. Učenje je socialni proces.
3. Učenje je situacijski proces.
4. Učenje je metakognitivni proces.

Gradivo str. 26 povzeto po Pečjak, S. . Predavanja iz pedagoške psihologije (neobjavljeno gradivo). Ljubljana, Filozofska fakulteta, študijsko leto 2000/2001

Vrste učenja

- namensko → učenje s ciljem
- slučajno

Vrste učenja

- učenje na pamet
- učenje z razumevanjem

Vrste učenja

- recepcijsko učenje
- učenje z odkrivanjem

Vrste učenja

glede na sestavljenost:

- enostavno učenje → klasično pogojevanje, instrumentalno pogojevanje, modelno učenje
- kompleksno učenje → razumevanje z vpogledom

Vrste učenja

glede na gradivo:

- senzorno ali zaznavno učenje
- psihomotorično učenje (spretnosti)
- besedno učenje

	BEHAVIORISTI	KOGNITV-KONSTRUK.	HUMANISTI
UČENJE	Asociativne zveze	Notranji miselni procesi	Celotna osebnost
ZNANJE	Objektivno izven Po	Subjektivni konstrukt, specifično	Družbeno in osebno pomembno
POUČEVANJE	transmisija	Lastna aktivnost in sodelovalno učenje	Izkustveno učenje

Značilnosti zgodnjega učenja

spontano učenje

- brez prisile
- notranja motivacija, interes
- sami izberemo snov učenja
- časovno fleksibilno
- samostojno iskanje virov
- več kooperativnosti
- (Marentič Požarnik: osebno pomembno, izzvano željo in interesom; kooperativno; uspeh se ugotavlja po kakovosti naučenega)

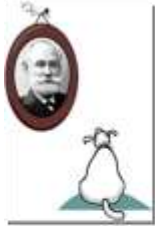
namerno učenje

- nujnost
- zunanja motivacija
- določena snov
  - časovna določenost
- bolj določeni viri

Predšolsko obdobje – prehod med spontanim in namernim učenjem

Gardner: predšolski otrok z zanimanjem raziskuje in spozna pojave v svetu, enako raziskovalec; v šoli pa je stopnja zanimanja mnogo nižja

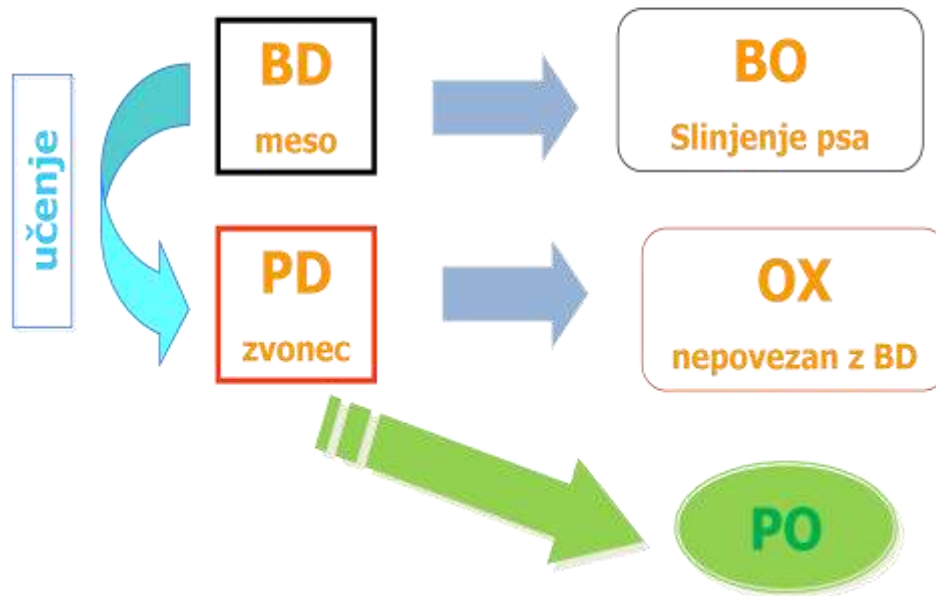
	Vigotsky	Montessori
do 3.leta	SPONTANO UČENJE: nezavedno učenje; osebni program	NEZAVEDNO VSRKAVANJE okolja; napetost med odvisnostjo in samostojnostjo
med 3. in 6./7.letom	SPONTANO REAKTIVNO UČENJE: po programu vzgojiteljice, ki je postal njegov osebni program	ZAVESTNO VSRKAVANJE okolja: posledica razvoja jezika in pridobljenega znanja (Zakaj? Kako?) večanje sposobnosti kontrole dejanj in uveljavljanja lastne volje
šolar	REAKTIVNO UČENJE: program učiteljice	

I. PAVLOV

klasično pogojevanje

= učenje organizma neobičajnih odzivov na nevtralne dražljaje zato, ker sta bila določen odziv in določen dražljaj večkrat povezana

instrumentalno pogojevanje

= učenje, pri katerem se spremeni verjetnost pojavljanja nekega vedenja (odziv, R) glede na posledice, ki jih ima to vedenje za posameznika

Thorndike – zakon učinka: Verjetnost vedenja se povečuje, če so posledice ugodne, in se zmanjšuje, če posledic ni ali če so njegove posledice neugodne

• **podkrepitev** – D, ki veča verjetnost vedenja (primarne, sekundarne)

• **pozitivne podkrepitev** = nagrada

• **negativne podkrepitev**

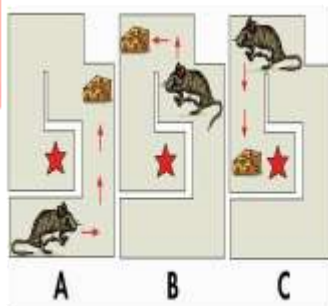
• **kazen** – neprijeten D, ki sledi nekemu vedenju in s tem zmanjša verjetnost njegovega pojavljanja (2 vrsti)

• **ugašanje**

• **diskriminativni D**

• **generalizacija**

Skinner – eksperimentalno raziskovanje vedenja

klasično pogojevanje

- učenje med dražljaji
- dražljaj se pojavi pred vedenjem
- temelji na biološki osnovi → je refleksno in samodejno
- fizični in čustveni odgovori organizma: razložimo nehotene oblike vedenja človeka – fobije, potenje, bitje srca...

instrumentalno pogojevanje

- učenje med vedenjem in posledicami
- dražljaj sledi vedenju
- temelji na socialni osnovi → je voljno ali naključno
- socializacijski vedenjski VZORCI: vzgajanje otrok, vpliv na čustven razvoj, trening živali, oblikovanje stališč, terapija duševnih motenj, prevzgoja obsojenih

Bandura – teorija socialnega ali socialno kognitivnega učenja

modelno učenje

30

= učenje, pri katerem se novega vedenja naučimo z opazovanjem modela

4 elementi modelnega učenja:

1. **pozornost** – pozoren na modelovo vedenje in ga zazna
2. **zapomnitev** - informacije o vedenju shrani v dolgor.spomin
3. **izvajanje (ponavljanje)** – zapomnjeno vedenje vadi (vidno) ali le na nivoju predstavljanja
4. **motivacija** – odločitev za posnemanje; pomembno pričakovanje posledic, ki jih prinaša to vedenje

- se pojavlja zgodaj;
- model: živ ali simbol
- vsebina: nasilje, prosocialno vedenje, govor, čustveni odzivi, soočanje s stresom, spretnosti

Dejavniki, ki vplivajo na to, da bo otrok posnemal vedenje:

1. **posledice vedenja** – model nagrajen, jaz nagrajen
2. **osebne lastnosti modela** – privlačnost, podobnost
3. **opaznost modelnega vedenja** – pozornost
4. **otrokove lastnosti** – samozaupanje, ni nagrade za svoje ved., množica, čustveno vznemirjen (kazen)...

učenje z razumevanjem in z vpogledom

Kognitivne teorije učenja

= učenje (z vpogledom), za katerega je značilna nenadna rešitev (vpogled v situacijo), ki jo lahko obnovimo tudi pri naslednjih takšnih ali podobnih problemih

Miselne predstave → zveze (asociacije) med D ali dogodki = pogojevanje
 → miselni poskusi in napake
 → večstopenjsko reševanje problemov
 → miselni zemljevid prostora
 → abstraktni pojmi (npr.: vzrok)

značilnosti:

1. nenadna rešitev po opazovanju problema, predstave o P, reševanje, zveza
2. priklic ponovno reševanje, enak P, hitra izvedba, trajnejše predstave o rešitvi
3. učni prenos (transfer) na podobne situacije
4. povezano z mišljenjem in pomnjenjem
5. 2 stopnji: reševanje P in rešitev → shranjevanje rešitve v spomin
 + priklic v podobni situaciji

modelno učenje

31

1. naloga: Primerjajte modelno učenje in instrumentalno pogojevanje

2. naloga : Učenje s posnemanjem oz. modelno učenje je oblika učenja, s katero si pridobimo socialno vedenje in razne veščine. Opišite značilnosti modelnega učenja. Na primeru razložite, kako otrok prek posameznih faz modelnega učenja oblikuje svoj odnos do živali. Presodite, zakaj nekdo pri opazovanju istega modela prevzame vedenje le tega, nekdo drug pa ne. 10.6.02

SPOZNAVNI STILI

Stil zaznavanja

Kognitivni tempo

Kognitivni stil

Stil spoznavanja

Stil učenja

Kako naj učitelj upošteva spoznanja o različnih stilih?

Video Umetnost učenja

Gradivo poglavja in slike povzeto po Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka, Ljubljana: DZS ter Barentič Požarnik, B. in Magajna, L. in Peklaj, C. (1995). Izziv raznolikosti. Nova Gorica: Educa

SPOZNAVNI STILI

= razmeroma dosledne in trajne posebnosti Po v tem, kako sprejema, ohranja, predeluje in organizira informacije in na osnovi tega rešuje probleme

KOGNITIVNI TEMPO

= pomeni nagnenje k impulzivnemu oz. reflektivnemu (premišljenemu) odzivanju v problemski situaciji

IMPULZIVNI STIL

- "butne" prvi odgovor, ki mu pade na pamet
- se nagiba k hitremu odgovarjanju, zato naredi več napak

REFLEKSIVNI STIL

- počasnejše odločanje
- premišljeno odgovarjanje in zato manj napak

• Razlike so najbolj očitne pri problemski situaciji, ko je možnih več rešitev, ki jih mora Po pretehtati pred odločitvijo

- razmeroma trajna lastnost vezana na samoregulacijsko vedenje
- pomemben razvojni vidik:

- sovplivanje dednosti in okolja (vzgojo)
- ni vezano na sposobnosti otroka

• **impulzivni otroci manj učno uspešni → intervencija in vloga učitelja! (a le delno uspešno)**

KOGNITIVNI STIL

= gre za razlike med Po v sposobnosti ločevanja figure (lik) od okolja (polje)

Učenci odvisni od polja

Učenci neodvisni od polja

Odvisnost – neodvisnost od polja in sposobnosti:

Učenci, odvisni od polja

negativna povezanost splošnih sposobnosti in odvisnosti od polja

negativna povezanost med prostorskimi sposobnostmi in odvisnostjo od polja

nizka negativna povezanost med verbalnimi sposobnostmi in odvisnostjo od polja

Učenci, neodvisni od polja

pozitivna povezanost splošnih sposobnosti in neodvisnosti od polja

pozitivna povezanost med prostorskimi sposobnostmi in neodvisnostjo od polja

nizka pozitivna povezanost med verbalnimi sposobnostmi in neodvisnostjo od polja

Odvisnost – neodvisnost od polja in učenje

Učenci, odvisni od polja

pasiven pristop k učenju (manj zapisovanja, izpisovanja, podčrtavanja)

manjša sposobnost organiziranja in strukturiranja učnega gradiva

težje izločanje pomembnih pojmov iz besedila

uvrščanje novih pojmov v široke kategorije, pojmi niso jasno definirani

reševanje problemov z metodo poskusov in napak

težave s prevajanjem besednih problemov v matematične formule in obratno

raje se učijo skupaj z drugimi večkrat iščejo učiteljevo pomoč nimajo radi učenja s pomočjo računalnika

Učenci, neodvisni od polja

aktiven pristop k učenju (več zapisovanja, izpisovanja, podčrtavanja)

večja sposobnost organiziranja in strukturiranja učnega gradiva

lažje izločijo pomembne pojme iz besedila

uvrščanje novih pojmov v jasno definirane, ozke pojmovne skupine

sistematično reševanje problemov s pomočjo načrta

manj težav s prevajanjem besednih problemov v matematične formule in obratno

raje se učijo sami manjkrat iščejo učiteljevo pomoč imajo radi učenje s pomočjo računalnika

Pomoč: več jasno strukturiranih nalog, vodeno učenje

podpora: odprta, okvirna navodila, učenje z odkrivanjem

Odvisnost – neodvisnost od polja in uspešnost pri različnih šolskih predmetih

Učenci, odvisni od polja

so manj uspešni na testih znanja iz matematike

imajo slabše ocene pri matematiki

so manj uspešni na jezikovnih testih znanja (angleški, španski, slovenski jezik)

imajo slabše ocene pri jeziku (slovenski, angleški, španski jezik)

pri preverjanju znanja težje odgovarjajo na odprta vprašanja

pri preverjanju znanja enako dobro odgovarjajo na vprašanja izbirnega tipa

Učenci, neodvisni od polja

so bolj uspešni na testih znanja iz matematike

imajo boljše ocene pri matematiki

so bolj uspešni na jezikovnih testih znanja (angleški, španski, slovenski jezik)

imajo boljše ocene pri jeziku (slovenski, angleški, španski jezik)

pri preverjanju znanja lažje odgovarjajo na odprta vprašanja

pri preverjanju znanja enako dobro odgovarjajo na vprašanja izbirnega tipa

Vir slik na straneh 32-35: Marentič Požarnik, B., Magajna, L. in Peklaj, C. (1995). Izziv raznolikosti: stili spoznavanja, učenja, mišljenja. Nova Gorica: Educa

35

1. NA RAZVOJ STILA VPLIVAJO ZNAČILNOSTI DOMAČE VZGOJE:

Učenci odvisni od polja

- matere poučevale otroke z neposredno demonstracijo; več kaznovanja;

Učenci neodvisni od polja

- matere več strategij spraševanja (odprta vpr.) in več pohval;

2. POVEZANOST STILA Z OSEBNOSTNIMI ZNAČILNOSTMI:

Učenci odvisni od polja

- bolje prilagajajo sogovorniku
- bolj občutljivi za socialne signale, raje v bližini drugih ljudi
- težja odločitev za študij, poklic

Učenci neodvisni od polja

- notranje motivirani, specializirani interesi za objektivna, analitična področja, manj dela z ljudmi

učitelj:

- vzpostavljanje toplega učnega okolja, osebna nota, prednost razpravi, interakciji, izogiba se neg. povratni informaciji

- dosledneje ponavlja napake, dajo tudi neg. povratno info, če potrebno; prednost "manj osebnim" metodam (predava, samostojno delo, reševanje problemov)

- učinkovita oba enako – pomembno srečati se z obema stiloma

STIL SPOZNAVANJA (po RANCOURTU)

= način pristopa k znanju

opisuje, kako sprejemamo, prenašamo, delimo, konstruiramo in uporabljamo znanje

**Empirični
modus - E**

- pri pridobivanju znanja prednost zaznavam → preko eksperimentov, z induktivnim sklepanjem
- so taktilni, kinestetični, analitični, neodvisni od polja, objektivni, neodvisni od čustev drugih
- UČITELJ: ceni praktično uporabo znanja, predstavljene info na strukturiran, zaporeden način, zunanjo aktivacijo učencev
- Poklic: naravoslovje, medicina, tehnika

**Racionalni
modus - R**

- Prednost razumu, razmišljanju pri pridobivanju znanja
- Svet spoznava preko razmišljanj, dedukcije;
- osebno razumski, avtonomni, vztrajni, ne mara kompromisov, želi jasno opredelitev odgovornosti (brez upoštevanja okolišč, osebne vpletenosti)
- UČITELJ: strukturirano, logično poučevanje; predavanja, študij literature, dobro organizirane diskusije
- Poklic: mat, teoret. fizika, filozofija

**Noetični
modus - N**

- Prednost intuitivnemu spoznanju na osnovi edinstvene čustveno obarvane izkušnje;
- zanese se na občutek osebne gotovosti, sklepanje po analogiji; manj sistematičnega razmišljanja, več miselnih preskokov, vizualno prostorska usmeritev
- UČITELJ: odprte (čustveno obarvane) diskusije, "možganska nevihta", reševanje odprtih problemov, prednost procesu pred vsebino; poudarjena neverbalna komunikacija, intuitivno vživljanje v učence
- Področje: predmetna, razredna stopnja; umetnost, družbeno - humanistične vede

STIL UČENJA (Kolb)

Vsak učenje naj bi povežalo 4 pole, ki nastanejo v kombinaciji dveh dimenzij učenja:

1. Konkretna izkušnja ----- abstraktna konceptualizacija
2. Razmišljujoče opazovanje ----- aktivni poseg, eksperiment

Modaliteta = ko Po razvije značilne poudarke na enem od polov, se nanje navadi, opira**Kombinacija dveh močnih modalitet tvori stil učenja (glej Slika)**

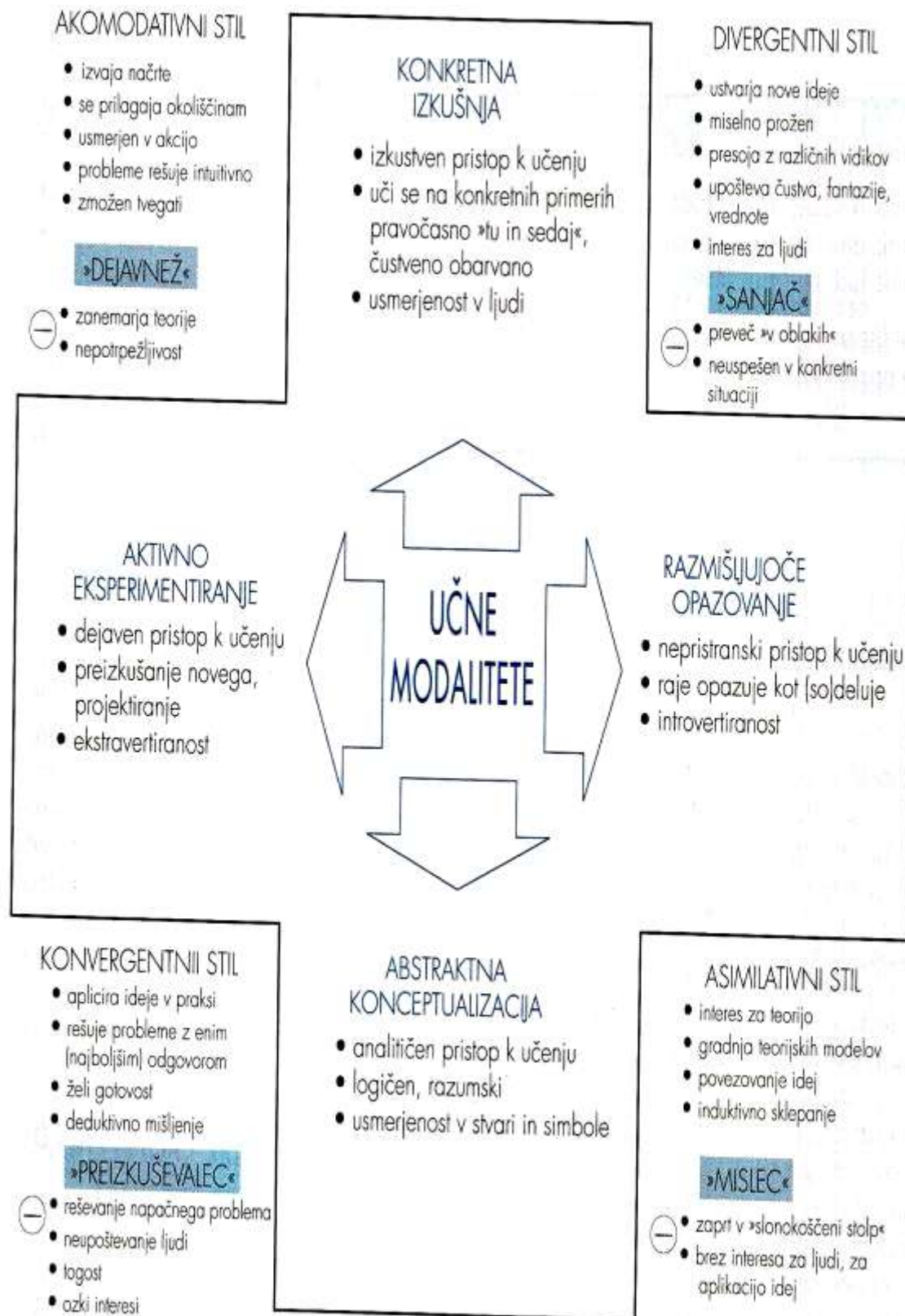
Kolb: " Po naj bi razvil tudi svoje pomanjkljivosti, saj je kakovostno učenje tisto, ki vsebuje vse štiri pole modalitet"

Razvoj učnih stilov:

- Po zgodnje izkušnje
- osebne lastnosti
- Izkušnje v času šolanja, oblikovanja začetka kariere, poklica
- spremembe poklica → spremembe učnega stila

za učitelje: optimalni je akomodativni stil → prilagaja postopke potrebam in predznanju, konkretni situaciji

Značilnosti pripadnikov različnih učnih modalitet in stilov (povzeto po Kolbu, 1984)

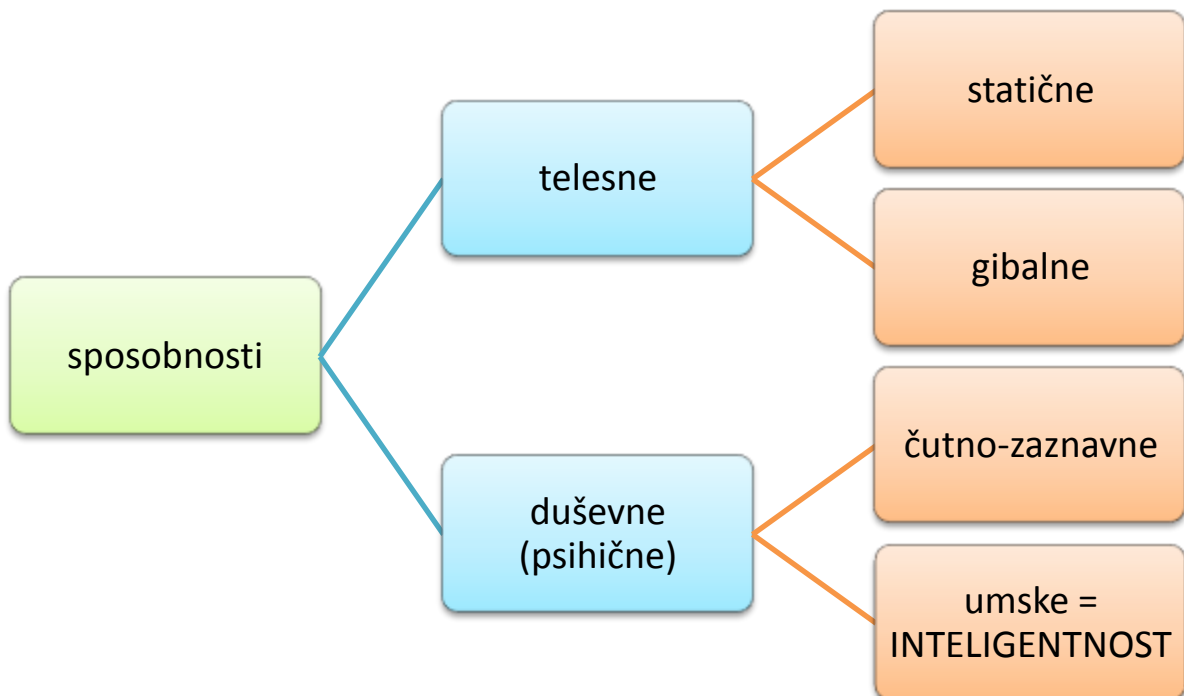
Vir slik po Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS

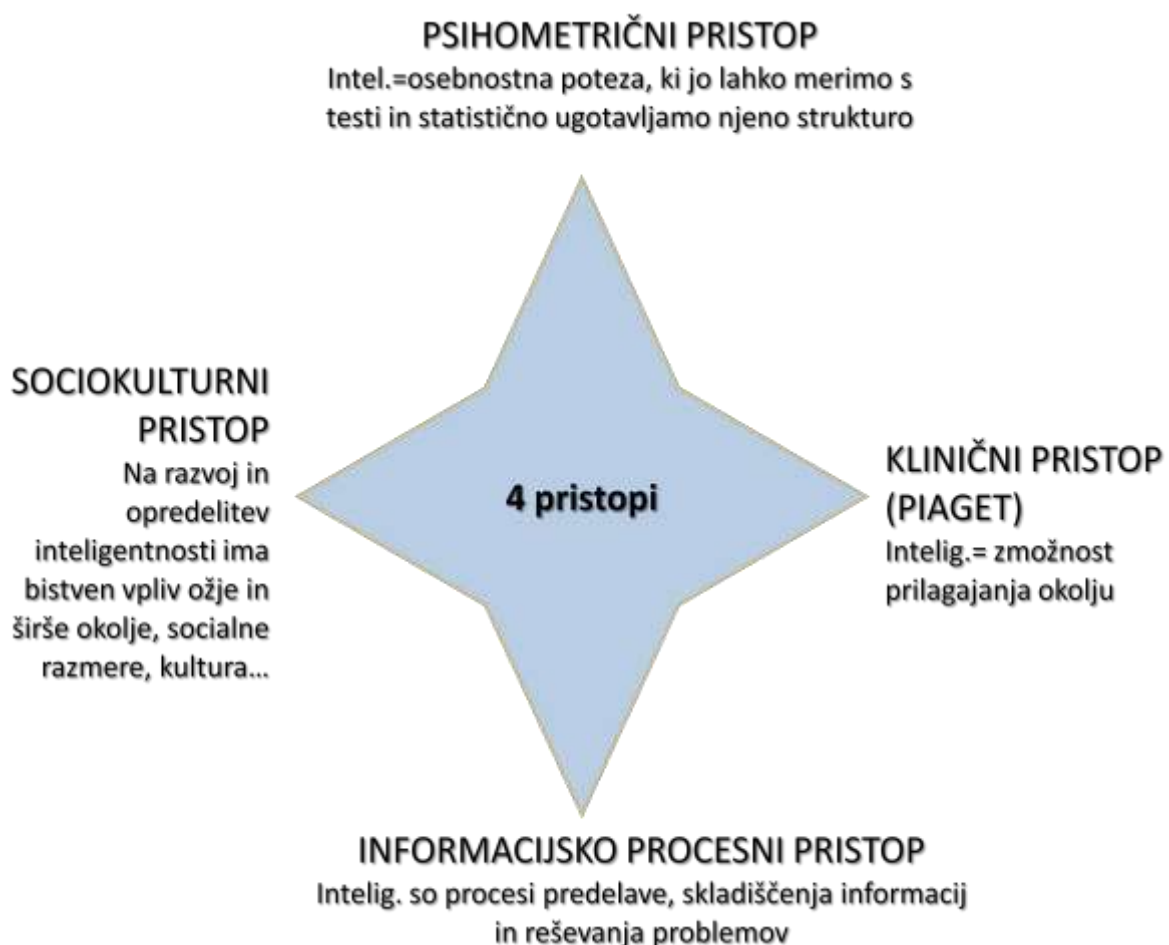
INTELIGENTNOST

Poglavje povzeto po Žagar, D. (2001). Zapiski s predavanj Pedagoška psihologija II- študijsko leto 2001/2002 – oddelek za psihologijo, neobjavljeno interno gradivo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

ŠTEVILNE DEFINICIJE...**Inteligentnost je ...**

- zmožnost učenja
- zmožnost uporabe (besednih, številčnih in drugih) simbolov abstraktnega mišljenja
- zmožnost reševanja problemov in znajdenje v novih, nepredvidljivih situacijah
- to, kar meri moj test....
- ?

Merjenje inteligentnosti

PSIHOMETRIČNI PRISTOP

1. Alfred Binet (1857-1911): merilo inteligentnosti = učinkovitost reševanja miselnih procesov (v šolski situaciji)

2. Binet-Simon test (1905): 1. verzija testa inteligentnosti
1908, 1911 izpopolnjuje: Test za ugotavljanje razvoja inteligentnosti med otroki
MENTALNA STAROST = dosežek, uspešnost rešenih nalog

Binet namen uporabe testa: odkrivanje otrok, ki potrebujejo dodatne spodbude za razvoj inteligentnosti (in ne za medsebojno primerjanje otrok)

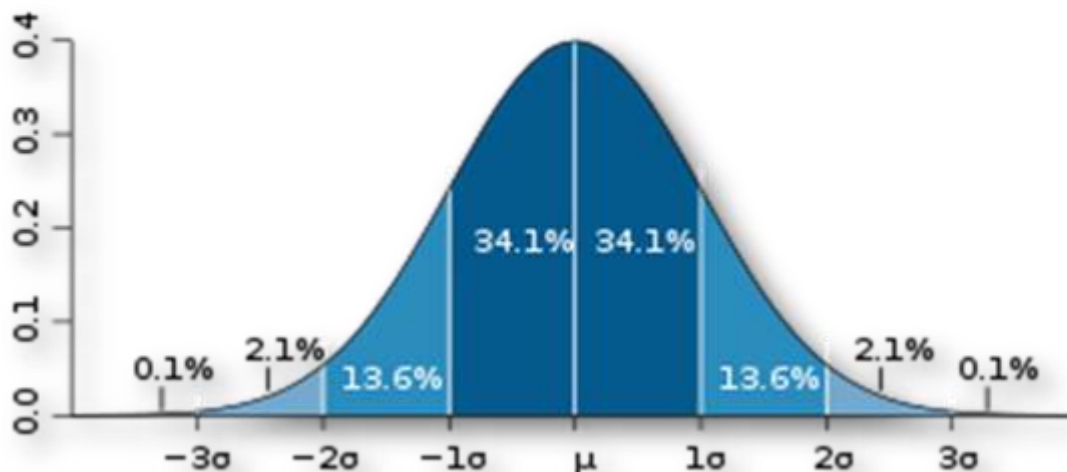
3. Binet – Stanford (ZDA): - uporaba za selekcijo in primerjanje Po
- drugačna interpretacija rezultatov testa (kot neposreden odsev njegovih podedovanih sposobnosti)

$$IQ = \text{mentalna starost} / \text{kronološka starost} * 100$$

$$IQ = \text{mentalna starost} / \text{kronološka starost} * 100$$

PSIHOMETRIČNI PRISTOP

$$\text{Odklonski IQ} = \text{testni rezultat } P_o / \text{povprečni testni rezultat populacije} * 100$$

Značilnosti testov inteligentnosti

PSIHOMETRIČNI
PRISTOP

Aplikacija: individualni in skupinski

Naloge: besedne in nebesedne, reševanje časovno omejeno

Razlike v uporabi testov:

- za namen poklicne selekcije in usmerjanja;
- selekcija za delovno mesto
- usmerjanje v študijske programe
- diagnostika specifičnih učnih težav, napak v procesu mišljenja, pri možganskih poškodbah

Interpretacija inteligenčnega kvocienta

1. Test intelig. meri trenutno stanje (in ne potencial)
2. Naloge merijo konvergentno mišljenje
3. Dosežki niso povsem stabilni:
  - nihanje IQ → motivacija, utrujenost (notranji)
→ način izvedbe testa (zunanji)
  - Posebej to velja za povprečni IQ saj so skrajne vrednosti (zelo visok in zelo nizek) bolj stabilne
4. Napoved uspeha pri Po novi dejavnosti: bolje napovemo uspeh v SŠ, če imamo podatke še o UU v OŠ;

Razlike v inteligentnosti

1. Medosebne razlike

- Dosežki na testih – Gaussova krivulja;
- intelektualna manjrazvitost (omejitve) in intelektualna nadarjenost (Termannova študija)
- Samoizpolnjujoča se prerokba (Rosenthalov efekt)

2. Razlike med skupinami

Inteligentnostni rasizem in inteligentnostni seksizem

3. Vplivi dednosti in okolja

- dednost :
  - 50-75% dedljivost
- okolje:
  - prenatalno okolje (prehrana in zdravje matere)
  - družinsko okolje (intelektualna spodbudnost in kompleksnost okolja, izobrazba in poklic staršev) → Rosenthalov efekt
  - širše okolje (možnosti šolanja, kakovost poučevanja, vrednote in norme kulture)

43

2. Klinični pristop Piageta

Razvoj mišljenja

Samostojni obnovitveni študij Barentič Požarnik, (str. 140-143)

3. Procesno informacijski pristop k inteligentnosti

- **Izhodišče:** analiza procesov mišljenja
- **Temelj:** struktura človekovega spomina
- **Danes:** kako je v duševnosti predstavljeno znanje?
- **uporaba:** - razvoj strategij poučevanja
  - delo z učenci, ki imajo specifične učne težave
  - umetna inteligentnost

4. Socio-kulturni pristop k inteligentnosti

Pomembna dejstva:

- testi vedno vsebujejo naloge nekega kulturnega okolja
- pri rezultatih testov so vedno pomembne okoliščine testiranja
- na testiranje vplivajo vrednote v neki družbeni realnosti : kaj družba ceni? Katere sposobnosti in strategije spodbuja?

STERNBERGOVA
TRIARHIČNA
TEORIJA
INTELIGENTNOSTI

GARDNERJEVA
TEORIJA
MNOGOTERIH
INTELIGENTNOSTI

4. Socio-kulturni pristop k inteligentnosti

STERNBERGOVA TRIARHIČNA TEORIJA INTELIGENTNOSTI

1. Komponentna podteorija

Kaj se dogaja v glavi osebe, ki intelektualno razmišlja?

2. Izkustvena podteorija

Kako izkušnje vplivajo na posameznikovo inteligentnost? (in obratno)

3. Kontekstualna podteorija

Kako interakcija z okoljem vpliva na inteligentnost in kako inteligentnost vpliva na okolje, kjer živimo?

"I define [intelligence] as your skill in achieving whatever it is you want to attain in your life within your sociocultural context, by capitalizing on your strengths and compensating for, or correcting, your weaknesses .."

Pomen:

Razširi pojmovanje inteligentnosti → praktična inteligentnost ali zdrav razum

Uveljavi pojem modrosti = glavno gibalno evolucije človeka

4. Socio-kulturni pristop k inteligentnosti

GARDNERJEVA TEORIJA MNOGOTERIH INTELIGENTNOSTI

Inteligentnost kot zmožnost reševanja problemov oz. ustvarjanja izdelkov, ki jih cenijo različna okolja

Jezikovna inteligentnost

Logično-matematična inteligentnost

Prostorska inteligentnost

Glasbena inteligentnost

Telesno-gibalna inteligentnost

Medosebna inteligentnost

Znotrajosebna inteligentnost

Naravoslovna inteligentnost

Duhovna inteligentnost

I want my children to understand the world, but not just because the world is fascinating and the human mind is curious. I want them to understand it so that they will be positioned to make it a better place. Knowledge is not the same as morality, but we need to understand if we are to avoid past mistakes and move in productive directions. An important part of that understanding is knowing who we are and what we can do... Ultimately, we must synthesize our understandings for ourselves. The performance of understanding that try matters are the ones we carry out as human beings in an imperfect world which we can affect for good or for ill.

Dejavniki v razvoju umskih sposobnosti

Dednost in okolje

Fluidna inteligentnost: splošna in z aktivnostjo celotne možganske skorje fiziološko določena sposobnost → kaže v reagiranju v novih situacijah

kristalizirana inteligentnost: izkušnje in učenje → kaže v reševanju besednih, številskih, mehanskih problemov

Značilnosti intelektualno spodbudnega okolja

1. sociološki vidik
2. ekološki vidik
3. psihološki vidik

USTVARJALNOST

Poglavje povzeto po Žagar, D. (2001). Zapiski s predavanj Pedagoška psihologija II- študijsko leto 2001/2002 – oddelek za psihologijo, neobjavljeno interno gradivo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

DEFINICIJA USTVARJALNOSTI

5 vrst kriterijev, po katerih uvrščamo definicije ustvarjalnosti v 5 skupin (Melhorn in Melhorn) :

1. Definicije, ki temeljijo na opisnih kriterijih
  - introspekcija doživljanja ustvarjalnosti
    - ✓ Oddaljenost lastnega jaza
    - ✓ Tok idej
    - ✓ Imaginacija
    - ✓ Čustveno vznemirjenje
    - ✓ Občutek novosti
2. Definicije, ki temeljijo na značilnostih ustvarjalnega produkta
  - Uporaben
  - Nenavaden
  - Primeren
  - Zgostitev idej
  - Novost
3. Definicije, ki opredeljujejo ustvarjalnost na osnovi ustvarjalnega procesa
  - Guilford: reševanje problemov = ustvarjalni proces → 4 faze
  - Torrence
4. Definicije, ki opisujejo ustvarjalnost na podlagi opisa osebnostnih lastnosti ustvarjalnih oseb
  - Divergentno mišljenje
  - Radovednost
  - Nekonformizem
5. Definicije, ki poudarjajo interakcijo osebnosti posameznika z družbenim okoljem
  - Ustvarjalno produkti → nastanek, ko obstajajo posebne kvalitete, zmožnosti
Po v kombinaciji s pobudami, možnostmi okolja

KDO JE LAHKO USTVARJALEN? osebnostne značilnosti ustvarjalnih oseb

Guilford:

divergentno mišljenje = fleksibilno in vsebuje transformacije

Ghiselin: 2 ravni ustvarjalnosti

- a. Nižja ali sekundarna raven = uporaba in nadaljnji razvoj že znanega koncepta
- b. Višja ali primarna raven = ustvarjanje nečesa novega, ki se kaže v spreminjanju pomenkega univerzuma

Osebnostne značilnosti U oseb:

- večja (čustvena) občutljivost
- nekonformizem
- pozitivna samopodoba

OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI USTVARJALNIH OSEB:

- večja (čustvena) občutljivost
- nekonformizem – miselna neodvisnost, odprtost za nove izkušnje, težnja za neredom, prednost neurejenosti, svoboda, uporništvo, rad tvega
- humor in duhovitost
- težnja k nasprotujočim si situacijam
- pozitivna samopodoba
- občutek lastne pomembnosti in “poslanstva”
- odpornost proti frustracijam in vztrajnost
- notranje motivirani
- egocentrični, močan “jaz” (gospodovalni?), a spoštujejo otroško v sebi
- občasen umik v osamo, opazovanje, potrebujejo mir in svobodo za ustvarjanje

Merjenje ustvarjalnosti:

težavno, ker ne moremo vnaprej predvideti odgovorov

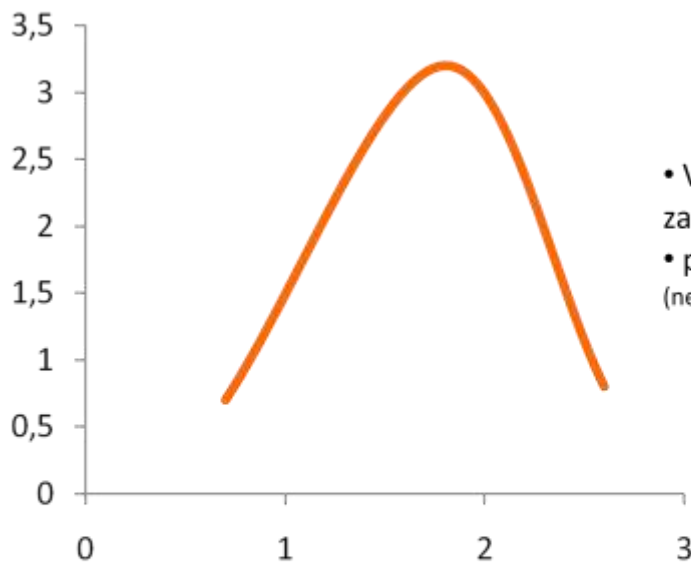
- Torrance – testi ustvarjalnega mišljenja
- Guilford - testi divergentnega mišljenja
  - "Kaj delamo s časnikom?"

Vrednotenje ustvarjalnih dosežkov

- A. Fluentnost
- B. Fleksibilnost
  - i. Spontana in adaptivna fleksibilnost
- C. Originalnost odgovorov (Guilford)
  - i. Statistična redkost
  - ii. Asociativna oddaljenost
  - iii. Duhovitost odgovorov
- D. Elaboracija oz. izdelava

USTVARJALNOST IN ZNANJE

- Vsaj minimalno znanje nujen pogoj za ustvarjalnost
- preveč znanja ovira ustvarjalnosti (nenavadne uporabe znanih predmetov)

Vpliva samo KVALITETNO ZNANJE:

- dostopno
- uporabnost / transfer
  - ✓ neposredna raba
  - ✓ transformacija starega znanja
  - ✓ kombiniranje specifičnih informacij nek splošni abstraktni princip

Odnos med inteligentnostjo in ustvarjalnostjo

Znanost: za vrhunsko ustvarjalnost je potrebna nadpovprečna inteligentnost
V povprečju pa je $r=0.20$ (Torrance $r=0.25$)

Povezanost je tesnejša na nižjih stopnjah:

- nizka inteligentnost je povezana z nizko ustvarjalnostjo
- visok inteligentnost pa se zelo različno povezuje – obstajajo velike razlike v ustvarjalnosti → lahko zelo ustvarjalni na enem ali več področjih
  - lahko srednje ustvarjalni
  - lahko sploh niso ustvarjalni

Getzels in Jackson (po Gage in Berliner, 1992): učenci z različnimi kombinacijami inteligentnosti in ustvarjalnosti se medsebojno razlikujejo:

- visoka IQ in visoka U: razlike v tem, koliko kontrole potrebujejo in koliko U izkazujejo
- visoka U in nižja IQ: v konfliktu s šolo in sami s seboj; najboljše delujejo v okolju z malo ali brez pritiskov in prevelikih stresov
- nizka U in visoka IQ: "majhni deloholiki", vneto sledijo navodilom, se radi in veliko učijo, trpijo ob neuspehih;
- nizka U in nizka IQ: težave pri prilagajanju na šolsko okolje, naloge

RAZVOJ USTVARJALNOSTI

- Razvoj ustvarjalnih sposobnosti obratno sorazmeren s starostjo

Torrance: opredelitev kritičnih obdobji za zastoj ustvarjalnosti

do 5. leta (vstop v šolo):

nevrofiziološki razvoj, obdobji brstenja možganov

okoli 9. leta: prestop med razredno in predmetno stopnjo (triade?)

13.-14. leto : iz OŠ v SŠ

→ nato sledi postopen, ne preveč intenziven razvoj, ki traja do starosti

Krivulja razvoja ne poteka enako za vse vrste ustvarjalnosti:

- Vernon: konstruktivna domišljija pojavi po 11.letu
- Torrance razvoj sposobnosti oblikovanja vzročnih hipotez pri nenavadnih aktivnostih postopno raste med 7.-10.letom, večji porast po 11.letu
- Lowenfield: razvoj likovnega izražanja – občuten padec sposobnosti po 11.,12.letu

VPLIV SOCIALNIH DEJAVNIKOV NA USTVARJALNOST

Ugotovitve različnih raziskav:

- deprivacija naj bi lahko vodila do neodvisnosti v mišljenju
- odnosi v družinah U oseb so slabši
- vrstni red rojstev: prvoroj.- glasbenik, skladatelj, znanstvenik
drugoroj.-pisatelj

DRUŽINA

Študija Getzels, Jackson:

Preučevanje razlik med višje inteligentnimi in ustvarjalnimi otroci glede na določene dejavnike:

- starost staršev :IQ- večja razlika med starši; U - nižja
- spomini mater na lastno otroštvo: U - več varnosti, gotovosti, IQ - bolj negotove → vpliv na vzgojo otrok
- bralni interesi: IQ - bere več knjig, več naročeni na otroške revije; U - manj revij, a bolj neobičajne (večja odprtost)
- zadovoljstvo z otrokom: IQ - več pomanjkljivosti za odpraviti, U - bolj popustljive
- zadovoljstvo s šolo: IQ – več pomanjkljivosti za odpraviti, več storilnosti in manj eksperimentiranja
- pravilnost vzgoje: IQ – bolj prepričane; U – manj
- prijatelji za njihovega otroka so...: IQ – cenijo zunanje dejavnike (iz dobre družine, vedenje); U – notranji dejavniki (interesi prijateljev)

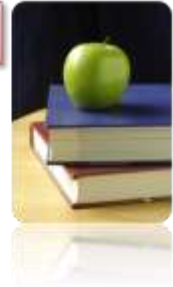
DRUŽBA

Vpliva na 2 načina:

1. Usmerja U v skladu s svojim vrednotnim sistemom, s potrebami in s spoznanji, s katerimi razpolaga
npr.: danes imamo več znanja fizike kot nekoč
2. Pomembno je, kako družba reagira na produkte, ki ne ustrezajo njenemu vrednostnemu sistemu in ne zadovoljijo njenih trenutnih potreb (ampak dolgoročne cilje)
umetnike cenijo po smrti

ŠOLA

POUK, KI SPODBUJA USTVARJALNOST

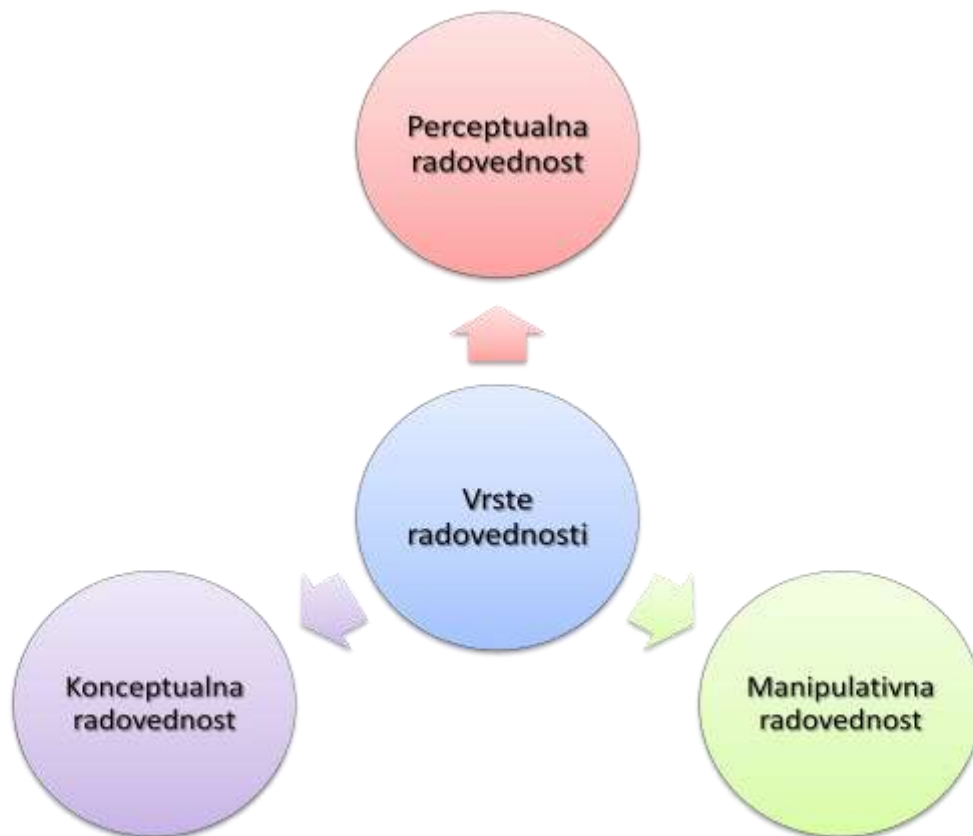
1. Načelo upoštevanja miselnega razvoja otroka
2. Aktivni učenci
3. Učenje iz osebnih izkušenj
4. Otrok se sam ukvarja s predmeti oz. ljudmi
5. Pomen strukturiranih učil
6. Načelo variacije ponazarjanja
7. Načelo variabilnosti spoznavanja
8. Načelo konstrukcijskega mišljenja
9. Pogovor o učenju med učenci
10. Načelo avtonomnega izvajanja in nadzorovanja dejavnosti

SPODBUJANJE RADOVEDNOSTI

- radovednost je temelj ustvarjalnosti

Slika: 3 vrste radovednosti

SPodbujanJE USTVARJALNOSTI

- občasno spodbujanje divergentnega mišljenja (sproščeno ozračje, dovolj časa, "neovrednotene" ideje)
- uporabljajte odprta vprašanja in "kaj bi se zgodilo, če..."
- spodbujanje vprašanj otrok in izmišljanje novih problemov (ustvarjalnost v ustvarjanju vprašanj)
- pozitivno ovrednotite ustvarjalne odgovore in njihove avtorje
- dopuščajte in spodbujajte različne poti
- dajte otrokom priložnost za kreativno izražanje : samo predlagajo dejavnosti, potek, način reševanja;
- preizkušanje brez strahu pred neuspehom (ni potrebno vsake aktivnosti ocenjevati!)
- dopustite "deževanje idej" – posamično in v skupini
- sami pokažite ustvarjalnost, domiselnost npr.: pri uporabi materialov
- spodbudite otroke k izumljanju (razstava izdelkov, plakatov, "kako bi lahko to izboljšali?"...)

1. KAKO POSREDUJEMO NORME IN VREDNOTE, PRAVILA

2. OSEBNOST VZGOJITELJA ali UČITELJA:

a. Zelo značilno zanj:

- Rad je z otroki, vsi so mu pomembni,
- Je pripravljen pomagati vedno, ko ga rabijo
- Prizna napake
- Zaupa otrokom (je pozitivno naravnani)

b. Precej značilno zanj:

- Ima smisel za humor, rad se šali
- Potrpežljiv, razumevajoč, pripravljen se je pogovarjati
- Topla, prijazna oseba,
- Obziren in pozoren
- Ima različne interese

c. Ni značilno zanj

- Popustljivo vedenje
- Nikoli ne zavpije, nikoli se ne razjezi
- Intelektualne sposobnosti so zelo visoke
- Preveč natančen in trmast
- Ne razkriva svojih čustev

Vir slika str. 55, in gradivo poglavja povzeto po: Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana:DZS

DEŽEVANJE IDEJ ALI
BRAINSTORMING

METODA ŠESTIH KLOBUKOV

MOTIVACIJA

- **teoretične razlage motivacije**
- **storilnostna motivacija**
- **teorija vzročne atribucije in atribucijski trening**
- **programi za spodbujanje motivacije**

Gradivo poglavja motivacija povzeto po Pečjak, S. . Predavanja iz pedagoške psihologije (neobjavljeno gradivo). Ljubljana, Filozofska fakulteta, študijsko leto 2000/2001

MOTIVACIJA

= vsi procesi spodbujanja, ohranjanja in usmerjanja telesnih in duševnih dejavnosti z namenom, da bi uresničili cilj

Ločimo motivacijo potiskanja in motivacijo privlačnosti

Osnovni pojmi:

- potrebe
- cilj
- motiv in vrste motivov

zadovoljevanje potreb:

- Homeostatično
- Progresivno

BEHAVIORISTIČNI POGLED

58

• Potrebe se pojavijo na osnovi **principa stičnosti** → zveza med primarnim in sekundarnim ojačevalcem

• **motivira: fiziološke potrebe**, ki jih ojačevalci usmerijo → posredno privede do navad

• **navade = "dosežek"** → motivacija za dosežek - zunanja ali eksterinzična motivacija

Gradivo str. 56,57, 58, 59 povzeto po Pečjak, S. . Predavanja iz pedagoške psihologije (neobjavljeno gradivo). Ljubljana, Filozofska fakulteta, študijsko leto 2000/2001

KOGNITIVISTIČEN POGLED

- Izhodišče: Po se odziva na percepcijo fiz.potreb, dogodkov, itd
- poskuša razumeti okolje in se nanj odzivati → ali sem uspešen ali sem neuspešen? Kaj je razlog mojega uspeha?
- uspeh / neuspeh → sta že sama po sebi nagrada → zato govorijo o notranji motivaciji
- POJASNJEVANJE VZROKOV VEDENJA: teorija atribucije
  - Ali sem uspešen ali neuspešen?
  - kako Po razlaga, utemelji vpliv motivacije na dosežke?

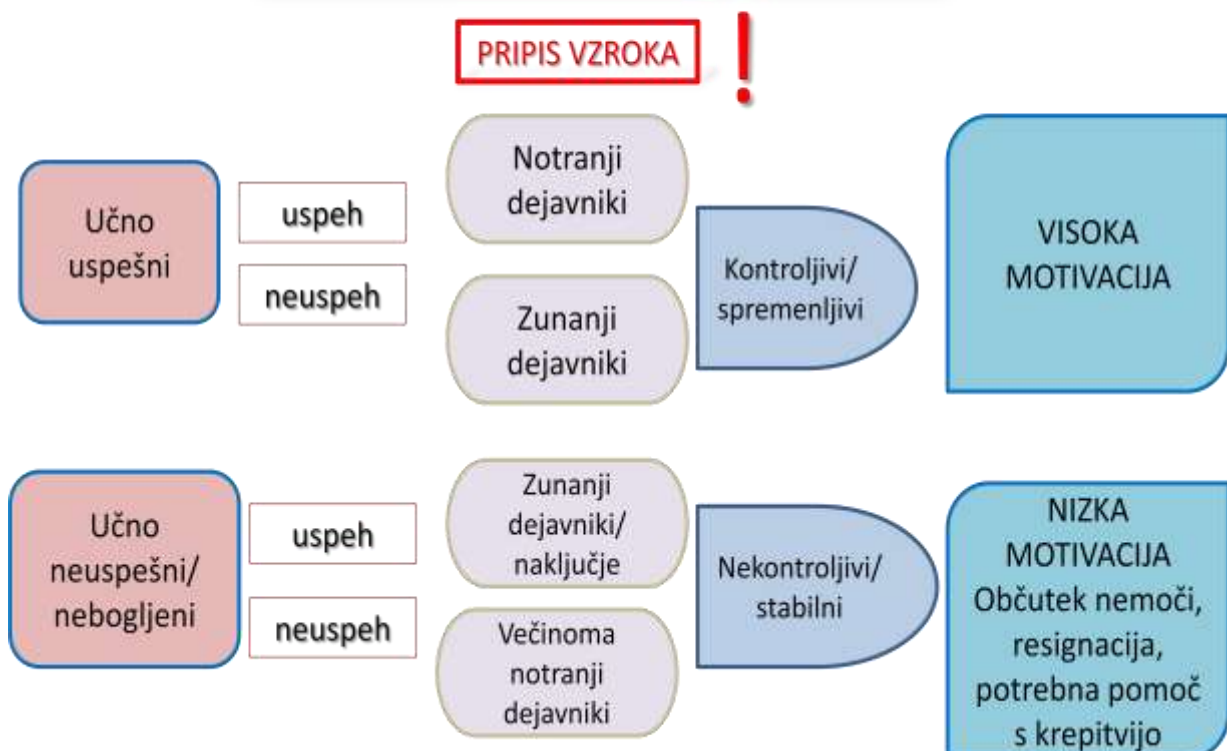

TEORIJA VZROČNE ATRIBUCIJE

59

TEORIJA VZROČNE ATRIBUCIJE

čemu Po pripiše vzroke lastnega vedenja?

atribucijski trening

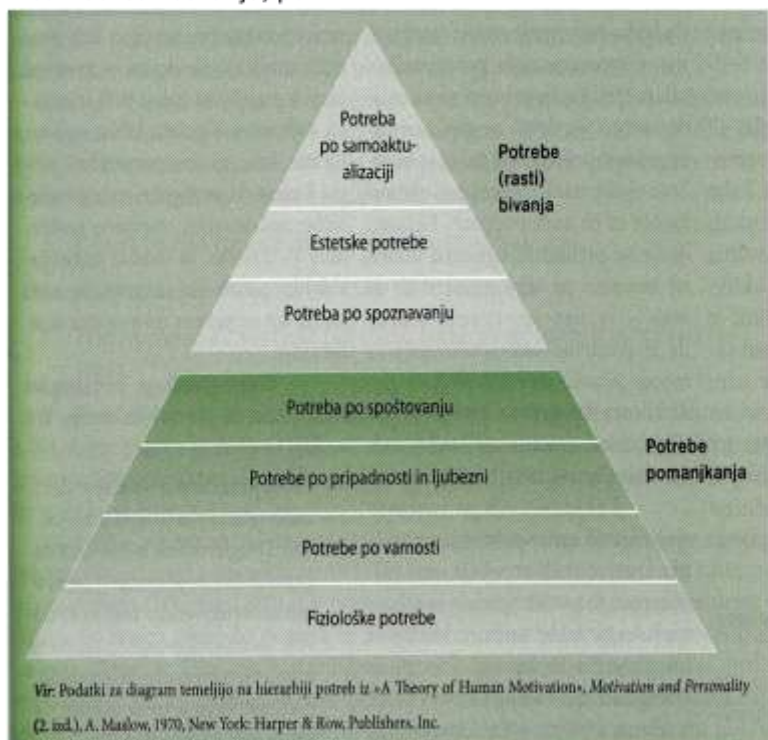
spreminjanja neproduktivne atribucije, ki vodijo k neustreznim čustvom in neustreznemu vedenju

Izhodišče: Fosterlingova shema pričakovanega vedenja:

DOGODEK	ATRIBUCIJA	ČUSTVA	VEDENJE/MOTIVACIJA
1. Uspeh	Sreča (naključje)	Indiferentnost, minimalen porast pričakovanja uspeha	Manjka pripravljenosti za rešitev → NIZKA MOTIVACIJA
2. Neuspeh	Manjka sposobnosti	Sram, nekompetetnost, depresivna občutja, upad pričakovanja za uspeh	Izogibanje, pomanjkanje intenzivnosti pri reševanju → NIZKA MOTIVACIJA
3. Uspeh	Visoke sposobnosti	Ponos, večji porast za pričakovanje uspeha	Več vloženega truda, VISOKA MOTIVACIJA
4. Neuspeh	Pomanjkanje truda (kontroljiv dejavnik)	Krivda	VISOKA MOTIVACIJA

HUMANISTIČNI POGLED

• Izhodišče: človekovo dejavnost sprožajo notranje, njemu lastne silnice, potreba po samouresničevanju, ipd.

7. Pomembnost učenja

6. Umetniško izražanje

5. Kakovostno učenje

4. Priznanje za dosežke

3. Prijateljsko ozračje

2. Šolski red

1. Udobna učilnica

- ... ima močan vpliv na šolsko situacijo → uvedba pojma : potreba po dosežkih

McClelland, Atkinson: **STORILNOSTNA MOTIVACIJA**

= 1. želja po uspehu oz. težjo k odličnosti in uspehu

- visoka SM najprej oblikuje v družini, nato v socialni skupini
- na raven SM vpliva tudi otrokovo delovanje → boljši dosežki z delovanjem? → višja stopnja SM

Atkinson: **TEŽNJA PO IZOGIBANJU** (kot 2. vrsta storilnostne motivacije)

- če potreba po dosežku uspeha > strahu pred neuspehom → se odloči in gre v učno situacijo
- če potreba po dosežku uspeha < strahu pred neuspehom → izogibanje

Vir slik str. 60. Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS

PROGRAMI ZA SPODBUJANJE MOTIVACIJE

61

Ne izhajamo iz točke nič, ampak iz različnih nivojev motivacije. Torej je bistveno vprašanje, kako **OKREPITI** motivacijo otroka. Poznamo 3 najpogostejše oblike:

1. ODKRIVANJE INTERESA IN VEDOŽELJNOSTI

2. OBLIKOVANJE IN VZDRŽEVANJE POZITIVNE ČUSTVENE KLIME V SKUPINI/razredu

3. OJAČEVANJE IN RAZVIJANJE OBČUTKA KOMPETENTNOSTI/sposobnosti

1. ODKRIVANJE INTERESA IN VEDOŽELJNOSTI

- osvojiti temeljne kognitivne spretnosti ne glede na interes (branje...)

Kako odkrijemo interes?

- ✓ direktno vprašamo otroka
- ✓ odprti intervju
- ✓ vprašalniki (npr.: študij in usmerjanje)
- ✓ opazovanje otroka – pogostost in čas trajanja dejavnosti ali v razredu, katera tematika ga zanima, kdaj bolj sodeluje, ipd.

Kaj pa vedoželjnost (težnja po raziskovanju, spoznavanju)?

Hammond: višek doseže med 4 in 10. letom, potem upad kot posledica razvoja in ne toliko zunanjih dejavnikov (okolja)

značilnosti: pozitivna reakcija ob novih doživetjih,
sprraševanje, raziskovanje, poglobljanje
neznana situacija mu pomeni izziv in ne grožnjo
želja po pridobivanju novih izkušenj

62

SPODBUJANJE INTERESA IN VEDOŽELJNOSTI

1. AKTIVNE OBLIKE DELA:

- Npr.: projektni vidiki dela, kjer ima skupina isti cilj, a ga vsak doseže na drugačen način

2. UČITELJ ODGOVARJA NA OTROKOVA VPRAŠANJA

3. VKLJUČEVANJE KONTRADIKTORNIH SITUACIJ

4. POSTAVLJANJE VPRAŠANJ VIŠJIH TAKSONOMSKIH RAVNI

5. SKUPNO REŠEVANJE PROBLEMOV, IZMENJAVA INFORMACIJ

2. OBLIKOVANJE IN VZDRŽEVANJE POZITIVNE ČUSTVENE KLIME V SKUPINI/razredu

Izhodiščni model

predstavitel izobraž. ciljev je odvisna od oblik dela in jih hkrati določajo

oblike dela vplivajo na razredno klimo in ta na storilnostno motivacijo (Maslow: SM je odvisna od zadovoljenosti potreb in odnosa z drugimi učenci)

cilji	metode	klima	motivacija in rezultati dela
1. Kooperativni cilj (učenec verjame, da je cilj zanj dosegljiv le in samo, če ga dosežejo skupaj)	ustrezajo vsem članom skupine → sodelovalno učenje (projektno delo): - vsak ima svoj del in medsebojna pomoč - pozitivna soodvisnost med cilji - povezano s Po odgovornostjo - večja odprtost med člani	pozitivna čustvena klima	Večja motivacija - Boljši rezultati in boljša samopodoba pri učno šibkejših učencih (dobi pomoč) in tudi pri bolj sposobnih učencih (ki nudijo pomoč)
2. Kompetitivni cilji (učenec verjame, da bo dosegel cilj le in samo, če ga drugi ne bodo dosegli)	delovanje je usmerjeno drug proti drugemu → tekmovanje - negativna povezanost med člani - tekmeci - vedno zmagovalci in poraženci	slabša čustvena klima	Nižja storilnostna motivacija - slabši rezultati kot pri sodelovalnem učenju, a tam mora učitelj dati jasna navodila ("Ok, če rabiš pomoč").
3. Individualistični cilji (učenec verjame, da njegova prizadevanja za dosego cilja niso v povezavi s prizadevanji drugih učencev, da dosežejo cilj)	ni povezav med cilji Po		Najbolj ustrežna za introvertirane in sramežljive otroke

3. OJAČEVANJE IN RAZVIJANJE OBČUTKA KOMPETENTNOSTI/sposobnosti

• kompetentnost ali samoučinkovitost (“self-efficacy”) → vpliva na pričakovanje, kako bo posameznik izvedel neko aktivnost in to vpliva dalje na Po odziv na situacijo:

- a) Ali se bo spoprijel s problemom?
- b) Kako dolgo bo vztrajal pri problemu?
- c) Koliko napora/ prizadevanja bo uporabil za rešitev problema?

Pričakovanja v zvezi s kompetentnostjo imajo več dimenzij:

- a) **Stopnja kompetentnosti:** prepričanost Po, da lahko reši samo težke ali samo lahke naloge
- b) **Splošnost pričakovanja:** prepričanost Po, da lahko reši samo naloge specifičnih področij oz. iz večine področij
- c) **Stabilnost pričakovanj:** lahko so šibka (Po se spoprime s situacijo, a manj časa vztraja) ali pa stabilna in močna (dolgo časa vztraja)

Izvori kompetentnosti:

1. Lastni dosežki v povezavi z atribucijo

- Kontinuiran uspeh – višja komp.
- (začetni) neuspeh – nižja komp.
- že izoblikovan visok občutek komp. mora biti velik neuspeh, da se občutek komp. zniža

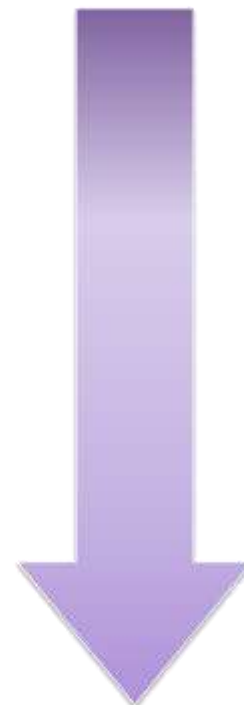
2. Opazovanje in posnemanje modela

- če zmore on, lahko tudi jaz

3. Prepričevanje s (avto)sugestijo

- Oljaša začetek, a vprašanje vztrajnosti vlaganja truda

močen izvor kompetentnosti

šibek izvor kompetentnosti

Programi za razvijanje kompetentnosti so osnovali na osnovi dveh raziskav...

1. R de Charmes (1976): 4 letni program na razredni in predmetni stopnji:

- učence razdeli POBUDNIKE in FIGURE glede na občutek kompetentnosti
- **POBUDNIKI**: prevzemanje odgovornosti za izbiro ciljev
  - izbiranje poti, ki vodijo do ciljev
  - Občutek, da imajo svoje dosežke pod kontrolo
- **FIGURE**: nemočni, občutek, da procesa učenja nimajo pod kontrolo
- figure uri, da postanejo pobudniki tako, da:
  - ✓ jim predstavi značilnosti pobudnikov
  - ✓ Izbrati morajo cilje
  - ✓ priprave na delo (operacionalizacija posebej za mat, slo...)
  - ✓ mora se tega držati
- rezultati : velik vpliv na storilnostno motivacijo
  - večji občutek nadzora nad dogajanjem v šoli

65

2. Bandura, Schunck (1981): pomoč učno manj uspešnim učencem pri mat s pomočjo samousmerjevalnega učenja

- učenci sami določajo hitrost učenja in stopnjo pomoči
- razdelita jih v tri eksperimentalne skupine:

E1	E2	E3
Določeni so kratkoročni cilji Naloga: pri vsaki uri se morajo naučiti del snovi, del snovi pa do naslednje ure	določeni so dolgoročni cilji Naloga: naučiti se snov v 7 lekcijah	Cilji niso določeni Naloga: obvestijo jih, da je 7 lekcij in da želita, da se čim več naučijo
Učenci se veliko naučijo Izboljšal se je občutek kompetentnosti Večja notranja motivacija	Učenci se niso naučili ničesar Občutek kompetentnosti se ni spremenil Motivacija se ni spremenila	

CELOSTNI MODEL KAKOVOSTNEGA MOTIVIRANJA UČENCEV (Keller, po Marentič Požarnik, 2002)

Model motiviranja PPZZ (angl. ARCS. Attention, Relevance, Confidence, Satisfaction)

Sestavine	strategije
POZORNOST	<ul style="list-style-type: none"> • uporaba novosti v predavanjih • zanimivi problemi • raznolikost, sprememba v pouku
POMEMBNOST (povečati)	<ul style="list-style-type: none"> • uporabnost znanja • povezovanje z izkušnjami, interesi • povezovanje z osebnimi cilji • zadovoljitev potreb (po druženju, priznanju, zabavi) • priložnost za sodelovanje
ZAUPANJE (v lastne zmožnosti zgraditi)	<ul style="list-style-type: none"> • jasni cilji – pričakovanje uspeha • priložnost za doseganje izzivalnih ciljev • možnost kontrole nad lastnim učenjem • prava mera pomoči, vodenja • podrobne povratne informacije
ZADOVOLJSTVO (spodbuditi)	<ul style="list-style-type: none"> • "naravne" posledice – uporaba naučenega • priznanje, pohvala, ocena • povezovati dosežke s pričakovanji

OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

Vir: poglavje povzeto po Žagar, D, (2009). Psihologija za učitelje. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Center za pedagoško izobraževanje

Otroci s posebnimi potrebami (OPP)

Tisti učenci, ki so v intelektualnem, čustvenem ali telesnem funkcioniranju uvrščeni nad ali pod večino svojih vrstnikov;

Vsi potrebujejo spremembe v organizaciji, ciljih, vsebinah in ali metodah VIZ

Možnih več delitev!

- Telesno prizadeti učenci
- Učenci s senzornimi motnjami
- Učenci s komunikacijskimi motnjami
- Otroci z motnjami v duševnem razvoju
- Učenci s čustvenimi in/ali vedenjskimi motnjami
- Učenci s specifičnimi učnimi težavami
- Nadarjeni učenci

Telesno prizadeti učenci

Učenci z različnimi ortopedskimi motnjami – od manjših motoričnih, do popolne ohromitve; prirojeno posledica bolezni ali poškodb

- V intelektualnih sposobnostih se med seboj razlikujejo tako kot tipični učenci
- Lahko imajo učne težave ali ne – predvsem izvor težav zaradi pogoste odsotnosti od pouka
- Imajo prilagoditvene težave
- Težave pri sprejemanju s strani vrstnikov (pomoč in podpora odraslih!)
- V učnem programu na splošno ne potrebujejo prilagoditev
- Cilje in vsebino prilagajamo le pri določenih predmetih, aktivnostih: športna vzgoja
- Potrebujejo modifikacijo zunanjih pogojev: prilagoditev prostora, opreme, dostopa do šole, gibanja znotraj šole
- spremljevalec

Učenci s senzornimi motnjami

68

Učenci z motnjami vida (slepi in slabovidni)

Prisostvuje skoraj vsem učnim situacijam, potrebne pa še nekatere prilagoditve

Učenci z motnjami vida:

- ▣ Pomoč pri orientaciji in premikanju (predmeti na tleh?)
- ▣ Pozorni moramo biti na bleščanje v razredu (slabovidni)
- ▣ Verbalno posredovanje učnega gradiva, navodil
- ▣ Pozorni moramo biti na komunikacijo – ko govori slepemu otroku ne sme dvigovati glasu
- ▣ Organizacija in ustrezna pomoč s strani staršev
- ▣ Pisna gradiva z večjimi črkami ali Braillovo pisavo
- ▣ Pomanjkanje vidnih predstav → težave pri posploševanju in oblikovanju pojmov
- ▣ Pomoč s tem, da omogočimo tipanje predmetov!
- ▣ Posebna občutljivost odraslega za čustvene potrebe otrok → zagotoviti toplo, razumevajoče, varno okolje
- ▣ Pomoč pri učnem in socialnem prilagajanju v razredu

Učenci s senzornimi motnjami

2 možna vzroka:

- Konduktivne
- Senzorno-nervne

Pomoč

usmerjena predvsem v izboljšanje komunikacije

Učenci z motnjami sluha

- ▣ Pomembne izraze učitelj napiše na tablo, ali jih pripravi, posreduje vnaprej
- ▣ Govori naj normalno, obrnjen proti učencem!
- ▣ Uporaba vizualnih pripomočkov
- ▣ Otrok sedi blizu učitelja
- ▣ Potrebno spodbujati verbalno izražanje, spraševanje
- ▣ Vključevati v skupinske aktivnosti
- ▣ Pred razlago, začetkom pogovora počakamo, da je otrok pozoren, poiščemo očesni kontakt
- Posledično pogoste tudi govorne in jezikovne motnje (odvisno, kdaj se je okvara pojavila)
- Če je izguba sluha kasnejša, je tudi več bojazni
- Ovirano, upočasnjeno sporazumevanje
- Več časa za predelavo informacij
- Težave pri vključevanju v socialne skupine (vloga odraslega!)

69

Učenci s komunikacijskimi motnjami

2 kategoriji:

- govorne motnje
- jezikovne motnje

·Skoraj vsi vključeni v redne programe + logoped + svetovalna služba

- Priporočeno je, da:
  - ▣ Otroka poslušamo do konca, čeprav potrebuje več časa kot ostali, da se izrazi (ne dokončujemo stavkov otroka!)
  - ▣ Učitelj tistega, kar pove učenec ne sme ponavljati, razen parafraziranja (s svojimi, drugimi besedami, jasnejše)
  - ▣ motenj ne smemo kritizirati
  - ▣ Spodbujanje interakcije med učenci
  - ▣ spodbujati, da učenec povpraša za besede, ki jih ne razume
  - ▣ Ustvariti možnosti verbalnega komuniciranja
- Učenci v šoli pogosto doživljajo frustracije, ki se kažejo v raznih pridruženih motnjah (socialno-čustvene)
- Poskrbeti za sprejemajoče in razumevajoče okolje

Otroci z motnjami v duševnem razvoju

Otroci z nižjo stopnjo inteligentnosti in s težavami v prilagajanju na okolje

Več skupin :
Otroci z lažjo, zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju

Otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju:

- ▣ Se lahko šolajo pod posebnimi pogoji, usvojijo OŠ znanja (tehniko branja, pisanja, štiri računske operacije, osnovna znanja o naravi in družbi)

Otroci z zmerno motnjo v duševnem razvoju:

- ▣ So sposobni treninga samopomoči – ti ne morejo obvladati osnovnih znanj, lahko pa usvojijo osnovne higienske navade, spretnosti za samostojno življenje

Otroci s težjo motnjo v duševnem razvoju:

- ▣ Redki primeri otrok, najpogosteje ne govorijo, težke telesne okvare, neustrezen razvoj motorike, odvisni od pomoči
- ▣ Danes lahko z ustreznimi metodami otrokom veliko pomagamo, omogočimo možno stopnjo samostojnosti
- ▣ Če so sposobni edukacije, največ težav pri predmetih, kjer se zahteva simbolno mišljenje (branje, pisanje, mat)
- ▣ Pri inkluziji v redni program pomoč specialnega pedagoga
- ▣ Didaktične prilagoditve: konkretna oblika podane snovi, individualiziran material, enostavna navodila, spodbujanje, pomoč skupine in učitelja;

70

Novi koncepti pomoči

- ▣ Manj segregacije (označevanja, ločevanja), več integracije (vključevanja)
- ▣ Vključevanje:
  - ▣ Fizično: otrok je fizično vključen v skupino
  - ▣ Funkcionalno: skupno izvajanje posameznih aktivnosti
  - ▣ Socialno: skupne aktivnosti v medsebojni interakciji
- ▣ Razvojni oddelki v vrtcu: po tradiciji so bili sestavni del vrtca, medtem ko je šola s prilagojenim programom fizično ločena
- ▣ Mobilni specialni pedagogi: ne dela v oddelku, ampak se z otrokom, ki je integriran v oddelek, individualno ukvarja vsaj 1x/teden
- ▣ Otroka lahko vključijo v oddelek s spremljevalcem – težnje motnje
- ▣ **Pomembno:** skrbno pretehtana odločitev in vzgojiteljica z osnovnim znanjem ter strokovno pomočjo (K. Antončič in L. Kastelic (1993). Živeti skupaj: zbornik s posveta o integraciji predšolskih otrok z motnjami v razvoju, Bled, marec in april 1993, Ljubljana: ZRSŠ

Otroci s čustvenimi in/ali vedenjskimi težavami

Lahko ločeno ali kot enoten sindrom motenj;

Quay in Peterson (1987):6 dimenzij

- vedenjska motenost
- socialna agresivnost
- motnje pozornosti
- anksioznost ali umik (tesnoba)
- psihotično vedenje
- hiperaktivnost

- Vedenjske motnje
  - Vpadljivi, razdiralni, pretepaški, nadlegujejo druge, vzkipljivi
  - Običajno nepriljubljeni pri vrstnikih
  - Verbalno in neverbalno agresivni
  - Pogosteje mlajši otroci
  - Pomemben vedenjski management
- Socialno agresivni otroci
  - Vedenje vključuje primarno delikventne aktivnosti (skupinske kraje, izostajanje od pouka, nespoštovanje moralnih vrednot, itd)
  - Mnoga vedenja pa ne vključujejo direktnega napada ali povzročanje škode drugim
  - Pogosteje v adolescenci

Otroci s čustvenimi in/ali vedenjskimi težavami

71

- Motnje pozornosti
  - Kratkotrajna pozornost, šibka koncentracija, odvratanje pozornost od naloge (odkrenljivost), odgovarjanje brez premisleka, počasno reagiranje in apatičnost
- Anksiozni otroci
  - Prekomerno občutljivi
  - Pogosto primanjkljaj na področju socialnih spretnosti: socialno izolirani, odmaknjeni, stopnje depresivnosti, boječi
  - Počutijo se manjvredne, izogibajo se novim situacijam
  - Pomoč z učenjem socialnih spretnosti
- Psihotično vedenje: infantilni avtizem in otroška shizofrenija
- Hiperaktivni otroci:
  - So nemirni in napeti,
  - Ne morejo sedeti pri miru in prenehati z govorjenjem
  - Motijo sebe in druge
  - Pogosto se povezuje še z motnjami pozornosti - ADHD

ADHD (nekaj osnovnih dejstev)

<http://www.youtube.com/watch?v=ZJHT5XROrBA>

Kriterij diagnosticiranja ADHD (po ICD 10 in DSM IV1):

- Motnje pozornosti in hiperaktivnosti (kompluzivnosti) vsaj 6 mesecev
  - ▣ Motnje pozornosti, ki se kažejo kot neuspeh obdržati pozornost pri neki aktivnosti, ne zdi se, da posluša, ko se mu kaj govori, ne sledi navodilom pri nalogah, izgublja pomembne stvari za delo, težave pri organizaciji, pozabljiv, izogiba se nalogam, ki zahtevajo kontinuirano razmišljanje, koncentracijo...
  - ▣ Motnje hiperaktivnosti: Se zviija na stolu, neprimerno zapuša svoje mesto, ne zdrži biti pri miru, ima težave pri tem, da se mirno zaigra ali vplete v sprošujočo aktivnost; visok nivo energije, impulzivnost, visoka toleranca za bolečino, nagnjen k nesrečam
  - ▣ Motnje kompulzivnosti: zelo veliko in obširno, prekomerno govori; odgovori na vprašanje, preden ga sliši do konca; ne zdrži počakat, da je on na vrsti; moti druge otroke
- Motnje se pojavljajo pred 7 letom in vsaj na dveh področjih (dom, šola) in resno motijo delovanje otroka
- Se jih ne da pojasniti z drugimi težavami

Otroci s čustvenimi in/ali vedenjskimi težavami

72

Pomoč učitelja:

- ▣ Razvoj odgovornosti otroka za njegova dejanja s dodeljevanjem določenih odgovornih nalog
- ▣ Pogovor o motečem vedenju in vplivanju tega na sošolce
- ▣ Ugotoviti okoliščine, v katerih otrok pokaže težavno vedenje
- ▣ Vsako pozitivno vedenje otroka nagradimo
- ▣ Oblikovati možnosti uveljavljanja učencev na konstruktiven način
- ▣ Čustvena podpora in toplo vzdušje, ozračje sprejetosti v skupini
- ▣ Nudenje pomoči anksioznim učencem
- ▣ Prepoznavanje značilnosti posameznih motenj in jih ustrezno obravnavati
- ▣ ADHD: tolerantno in spodbudno okolje, individualno delo z njim, ritalin?

Učenci s specifičnimi učnimi težavami

SUT so motnje enega ali več duševnih procesov, ki se nanašajo na razumevanje in uporabo pisanega ali govornega jezika in se lahko kažejo kot pomanjkljivo poslušanje, govor, branje, pisanje, računanje...

- Pojavljanje od začetka šolanja – najbolj zanesljivo jih odkrijemo pri 7.,8. letih, ko večina otrok prebrodi začetne bralno-napisovalne težave, pri otrocih s SUT pa ostanejo
- Tipične so:
  - Pisanje, branje: - disleksija
    - Obrnitev črk (b-d)
    - Prevrnitev črk ali števil (u-n, d-p, 6-9)
    - Prestavitev črk, delov besed, besed ali števil (bo-ob, sok-kos, 23-32)
    - Zamenjava optično podobnih črk ali števil (c-e, h-k, m-n, s-z, F-T, B-R, 3-9)
  - Branje:
    - Nezmožnost interpretacije pisnih znakov (prepoznavanja črk)
    - Nezmožnost spajanja glasov v besedo, vračanja v prebrano vrstico, preskakovanje vrstic
  - Pisanje:
    - Zamenjava slušno podobnih glasov (b-t, b-p) - narek
    - Zamenjava glasov in črk, izpuščanje glasov in črk, narečna pisava

Pogoste zraven še druge težave: hiperaktivnost, težave s pozornostjo, slaba zapomnitev, težave s psihomotorično koordinacijo, hitra utrujenost

- Računanje – razvojna diskalkulija
  - Učenje prvin računanja
  - Operiranje z majhnimi števili
- Okoli 10% ima SUT, približno 3% ima resne SUT
- Vzroki za SUT niso še dovolj pojasnjeni
  - Dednost
  - Razne disfunkcije možganov
  - Motenj slušnega zaznavanja
- Možne vrste pomoči:
  - Specifični treningi, vaje za razvijanje pomanjkljivih psihičnih procesov (vidne in slušne zaznave)
  - Posebne učne metode za razvoj potrebnih spretnosti za učenje določenih šolskih aktivnosti (branje, pisanje)
  - Zgodnje prepoznavanje, posebna pomoč in podpora
  - Izboljšanje nizke samopodobe – saj nič ne znam, ne vem – "žrtev naučenega brezupa"

ČUSTVENA INTELIGENTNOST VZGOJITELJICE

Povečevanje občutljivosti vzgojiteljice za
vedenje in počutje otroka

ČUSTVENA INTELIGENTNOST

emocije kot primitivni proces

mišljenje kot proces razvoja, z evlucijsko funkcijo

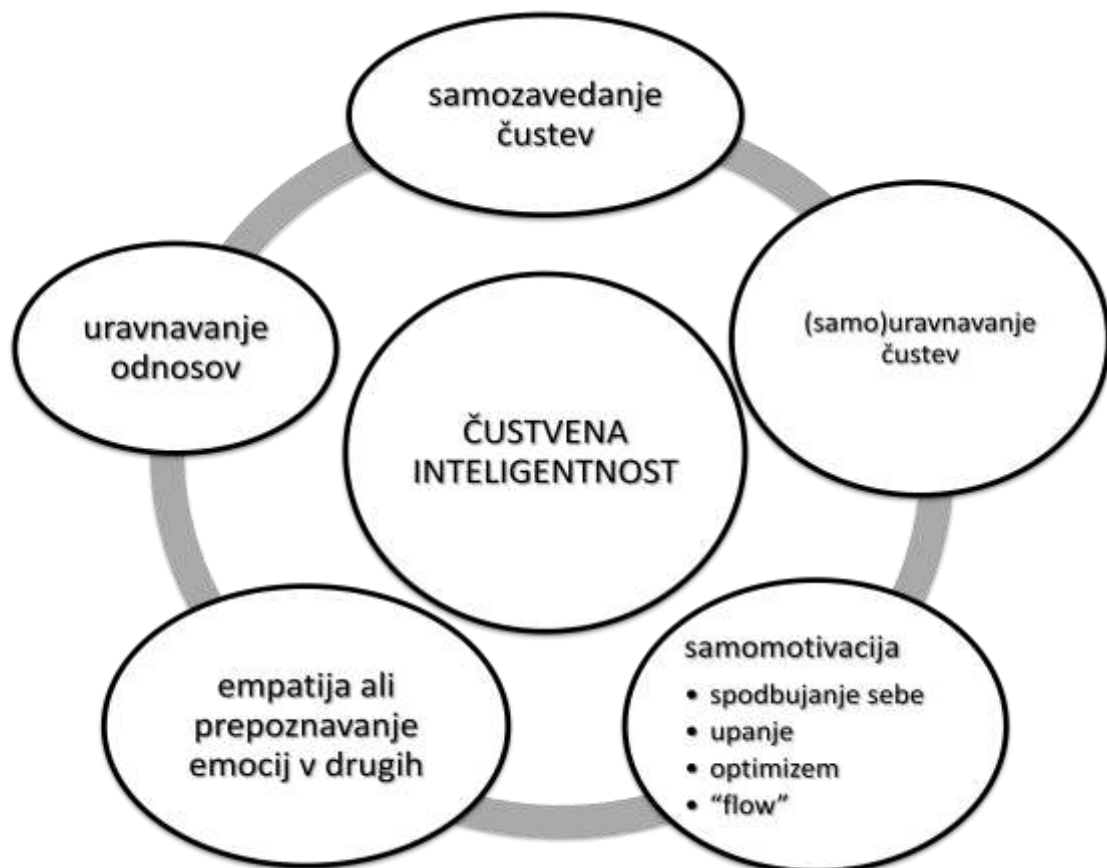
STERNBERGOVO POJMOVANJE INTELIGENTNOSTI = kot adaptivno reagiranje in učinkovito reševanje problemov;
 GARDNERJEVO POJMOVANJE INTELIGENTNOSTI = koncept s številnimi sposobnostmi in kontekstom okolja → intrapersonalna inteligentnost in interpersonalna inteligentnost

SALOVEY IN MAYER (1990): čustvena inteligentnost kot termin opisan s tremi prilagoditvenimi sposobnostmi oz. 1997 s štirimi hierarhično razporejenimi sposobnostmi čustvene inteligentnosti – kot potencial za emocionalni in inteligentnostno rast

- zaznavanje, uporaba in izražanje emocij
- emocionalno spodbujanje mišljenja
- razumevanje, analiziranje in uporaba emocionalnega znanja
- reflektivna regulacija emocij za spodbujanje emocionalne in intelektualne rasti

GOLEMAN (1995): opredelitev emocionalne inteligentnosti s petimi soodvisnimi faktorji
 GOLEMAN (1997): opredelitev EI s štirimi sposobnostmi
 GOLEMAN (2001): opredelitev EI z dvema latentnima facetama

Golemanov koncept emocionalne inteligentnosti, 1995

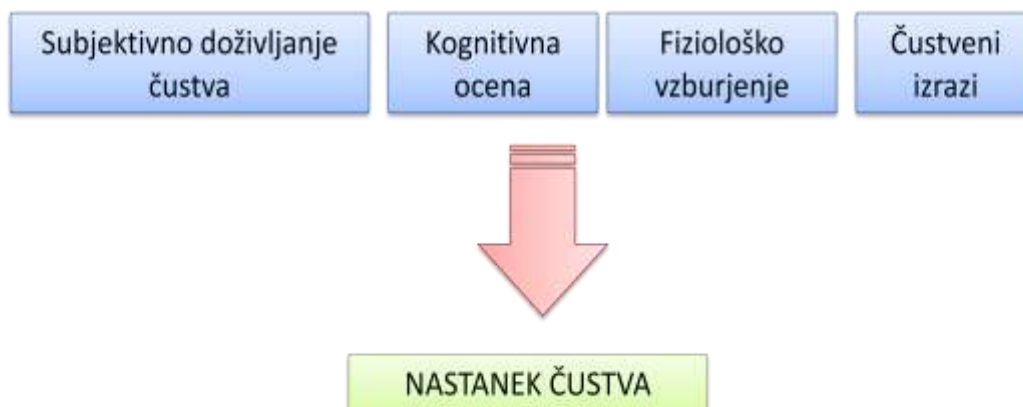

Golemanov koncept emocionalne inteligentnosti, 2001

Kaj so čustva?

76

- Čustva so duševni procesi in stanja, ki izražajo človekov vrednostni odnos do zunanjega sveta in do samega sebe (Lamovec, 1991).
- Čustva so evalvacije (presoje o tem, kaj je zaželeno in kaj je nezaželeno) → vrednostni vidik
- Pojavljajo se ob pomembnih objektih (dogodkih, osebah, situacijah), ki jih ocenjujemo kot subjektivno pomembne → relacijski vidik

- Z MORALNO ETIČNEGA VIDIKA SO ČUSTVA NEVTRALNA!

Specifični obrazni vzorci določenih čustev

Čustvo	Obrazni vzorec
Sreča	Dvignjeni kotički ustnic, gubice okrog oči in okrog zunanjih kotičkov ust, usta so lahko odprta, da se vidijo zobje, lica so dvignjena
Žalost	Kotički ust so spuščeni, ustnice se lahko tresejo
Presenečenje	Obrvi so dvignjene in zaokrožene, na čelu so dolge, vodoravne gube, oči so široke, odprte, usta pogosto priprta.
Strah	Obrvi dvignjene, zravnanе in stisnjene skupaj, usta in oči so odprta in napeta, na sredini čela so vodoravne gube.
Gnus	Spodnja ustnica in brada sta povzdignjeni in potisnjeni naprej, nos je naguban, obrvi so spuščene
Jeza	Oči imajo izbuljen izraz, obrvi so spuščene in stisnjene skupaj, usta so lahko ravna in stisnjena ali imajo obliko kot pri kričanju, nosnice so lahko razširjene.

Pri prepoznavanju strahu in presenečenja so pomembnejši znaki gornje polovice obraza, pri prepoznavanju veselja pa spodnja polovica obraza

Vir tabele: Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, I., Vec, T., Curk, J. (2008). Uvod v psihologijo. Učbenik za psihologijo v 2. letniku gimnazijskega in srednje tehniškega oz. strokovnega izobraževanja; Ljubljana: DZS.

VIRI IN LITERATURA

- Batistič Zorec, M. (2002). Učenje v vrtcu. *Sodobna pedagogika*, 3,25-43.
- Batistič, Z. M. (2000). *Teorije v razvojni psihologiji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Brocher, T. (1972). Skupinska dinamika in izobraževanje odraslih. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- Faber, A., Mazlish, E. (1996). Kako se pogovarjamo z otroki in kako jih poslušamo. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Gordon, T. (1991). Družinski pogovori. Ljubljana: Svetovalni center za otroke mladostnike in starše.
- Gordon, T. (1992). Trening večje učinkovitosti za učitelje. Ljubljana: Svetovalni center za otroke in mladostnike.
- Juul, J. (2008). Kompetentni otrok: družina na poti k novim temeljnim vrednotam. Radovljica: Didakta
- Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, I. in Jaušovec, N. (2001). Psihologija: spoznanja in dileme. Ljubljana: DZS.
- Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, I., Vec, T., Curk, J. (2008). Uvod v psihologijo. Učbenik za psihologijo v 2. letniku gimnazijskega in srednje tehniškega oz. strokovnega izobraževanja; Ljubljana: DZS.
- Kunaver, D. (1992). Mlademu učitelju na pot. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport
- Labinovicz, E. (1989). Izvirni Piaget: mišljenje, učenje, poučevanje. Ljubljana: DZS
- Lepičnik Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati. Ljubljana: Misch.
- Marentič Požarnik, B. (2000) Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, B., Magajna, L. in Peklaj, C. (1995). Izziv raznolikosti. Nova Gorica: Educa
- Pečjak, S. . Predavanja iz pedagoške psihologije (neobjavljeno gradivo). Ljubljana, Filozofska fakulteta, študijsko leto 2000/2001
- Satir, V. (1995). Družina za naš čas. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ščuka, V. (2007). Šolar na poti do sebe: oblikovanje osebnosti. Radovljica: Didakta d.o.o.
- Ule, M. (2005). Psihologija komuniciranja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vec, T. (2005). Komunikacija – umevanje sporazuma. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy.
- Žagar, D. (2009). Psihologija za učitelje. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje.
- Žagar, D. (2001). Zapiski s predavanj Pedagoška psihologija II- študijsko leto 2001/2002 – oddelek za psihologijo, neobjavljeno interno gradivo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.